

Makroekonomisko Prognožu Pārskats

2026 | jūnijs

Makroekonomisko Prognožu Pārskats

2026 | jūnijs

Makroekonomisko Prognožu Pārskats

2026. gada jūnijs, Nr. 5

© Latvijas Banka, 2026

Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Latvijas Banka

K. Valdemāra iela 2A, Rīga, LV-1050

Tālrunis: 67022300; info@bank.lv

www.bank.lv; www.makroekonomika.lv

Papildinformācija

"Makroekonomisko Prognožu Pārskata" (2026. gada jūnijs, Nr. 5) un prognožu sagatavošanā izmantota līdz 2026. gada 27. maijam (atsevišķiem tehniskajiem pieņēmumiem – līdz 21. maijam) pieejamā informācija. Iedaļas "Monētārā politika eirozonā" sagatavošanā izmantota līdz 2026. gada 11. jūnijam pieejamā informācija.

Saturs

Īsumā par svarīgāko

Prognozes skaitļos

Prognozes īsumā

Globālā vide

Ārējais pieprasījums

Monetārā politika eirozonā

Finanšu nosacījumi

Fiskālā politika

IKP: pieprasījums

Tautsaimniecības nozares

Darba tirgus

Inflācija

Scenāriju analīze

Ielikumi

Saīsinājumi

Īsumā par svarīgāko

Globālā nenoteiktība turpina būt augsta. Ja šā gada sākumā šķita, ka notiek virzība uz tās samazināšanos, tad, sākoties karadarbībai starp ASV, Izraēlu un Irānu, šī tendence pagriezusies pretējā virzienā. Arī panāktais pamiers bez kuģu satiksmes atjaunošanas Hormuza šaurumā globālajai tautsaimniecībai daudz nepalīdz. Enerģijas izejvielu pieejamība ir samazinājusies, un to cenas palielinājušās. Vienlaikus sarunas par mieru Ukrainā ir zaudējušas dinamiku un pagaidām, kamēr nav noregulēts Tuvo Austrumu konflikts, ir atstātas otrajā plānā.

Augošās ģeopolitiskās nenoteiktības un enerģijas cenu kāpuma dēļ ir pasliktinājušās ārējā pieprasījuma perspektīvas. Tas vājina Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu izaugsmes un pieprasījuma prognozes. Lai gan Baltijas valstīs saglabājas relatīvi noturīga ekonomiskā aktivitāte, vājākas Vācijas un ES kopējās perspektīvas turpina ierobežot Latvijas eksporta izaugsmes iespējas.

ECB Padome kopš šā gada sākuma galvenās procentu likmes ir palielinājusi par 25 bāzes punktiem. Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības radītais enerģijas piedāvājuma šoks

un tam sekojošais enerģijas cenu kāpums ir licis palielināt finanšu nosacījumu stingrību.

Neraugoties uz pieaugošo ģeopolitisko nenoteiktību un augstākām tirgus procentu likmēm, finansējuma pieejamība Latvijā saglabājas labvēlīga gan kapitāla tirgū, gan banku sektorā. Kredītportfelis arvien aug kā uzņēmumu segmentā, turklāt plašā nozaru spektrā, tā arī mājāsaimniecību segmentā.

Budžeta deficīts šim gadam prognozēts nedaudz virs 3 % no IKP, vērtējumam salīdzinājumā ar iepriekš prognozēto būtiski nemainoties. Tiesību aktu izmaiņas, kas paredz saglabāt augstus aizsardzības izdevumus arī turpmāk, kā arī apjomīgās militārā aprīkojuma piegādes 2028. gadā palielinās prognozēto budžeta deficītu, tam pietuvojoties 5 % no IKP līmenim. Budžeta izdevumu kāpums turpmākajos gados pastiprinās nepieciešamību aizņemties, un valsts parāda līmenis vidējā termiņā pārsniegs 51 % no IKP.

Karadarbība Tuvajos Austrumos negatīvi ietekmē iekšzemes un ārējo pieprasījumu, tāpēc kopējā pieprasījuma pieaugums būs gausāks, nekā iepriekš prognozēts. Savukārt ieguldījumi militāro un divējāda lietojuma preču ražošanā ir arvien lielāks izaugsmes balsts. Tas ļauj saglabāt mēreni optimistisku skatu uz turpmākajām tautsaimniecības norisēm.

Ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās kavē ārējā pieprasījuma straujāku atjaunošanos un liek patērētājiem saglabāt piesardzību. Tas vājina izaugsmes perspektīvas gan

uz eksportu, gan uz iekšzemes patēriņu vērstās nozarēs.

Darbaspēka piedāvājums būtiski nepieaug, bet darbaspēka pieprasījums nedaudz mazinās vājākas ekonomiskās izaugsmes dēļ. Tomēr darba tirgus saglabājas saspringts, un prognožu periodā – lai gan lēnāk, nekā iepriekš prognozēts, – bezdarbs turpinās samazināties.

Algu pieaugums saglabāsies spēcīgs, tomēr to nedaudz ierobežos tautsaimniecības nenoteiktība un darbaspēka pieprasījuma neliela mazināšanās.

Inflācijas prognoze palielināta šim un nākamajam gadam, un tā galvenokārt atspoguļo energoresursu cenu kāpumu pasaulē Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības dēļ. Šā faktora ietekmi mazināja zemākas globālās pārtikas izejvielu cenas un mērenāks algu kāpums. Paredzams, ka prognožu periodā inflācija tuvosies 4 % līmenim un atsevišķos mēnešos to pārsniegs.

Prognozes skaitļos*

* Prognozes sagatavotas, izmantojot līdz 2026. gada 27. maijam (atsevišķiem tehniskajiem pieņēmumiem – līdz 21. maijam) pieejamo informāciju.

1. tabula

Makroekonomiskie rādītāji: Latvijas Bankas prognozes

	2025 Fakts	2026	2027	2028
Ekonomiskā aktivitāte (gada pārmaiņas; %; salīdzināmajās cenās; sezonāli koriģēti dati)				
IKP	2.1	2.0	2.4	3.0
Privātais patēriņš	0.7	2.1	2.7	3.0
Valdības patēriņš	5.9	0.7	1.2	1.5
Investīcijas	9.4	2.2	1.5	5.6
Eksports	0.1	0.7	2.7	3.3
Imports	5.7	0.2	2.0	3.6
Inflācija (gada pārmaiņas; %)				
SPCI	3.8	3.6	3.8	3.4
Pamatinflācija (neietverot pārtikas un enerģijas cenas)	3.5	3.3	4.0	4.3
Darba tirgus				
Bezdarbs (% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita; sezonāli koriģēti dati)	6.9	6.7	6.5	6.3
Nominālā bruto alga (gada pārmaiņas; %)	7.7	7.4	7.3	7.5
Ārējais sektors				
Tekošā konta balance (% no IKP)	-3.4	-4.6	-4.2	-4.4
Valdības finanses (% no IKP)				
Budžeta balance	-2.5	-3.3	-3.9	-4.8
Vispārējās valdības parāds	46.9	47.9	51.3	51.2

Prognozes īsumā

Globālā vide

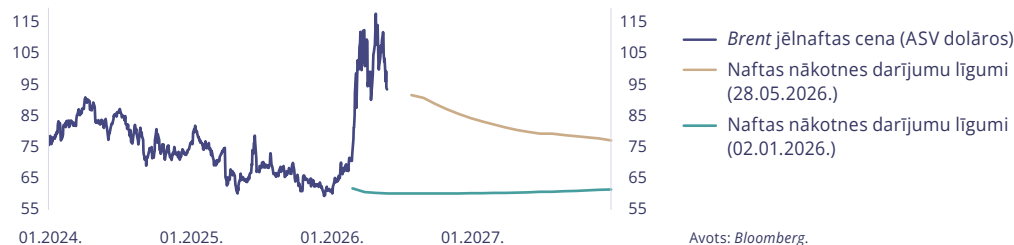
Globālā nenoteiktība turpina būt augsta. Ja šā gada sākumā šķita, ka notiek virzība uz tās samazināšanos, tad, sākoties karadarbībai starp ASV, Izraēlu un Irānu, šī tendence pagriezusies pretējā virzienā. Arī panāktais pamiers bez kuģu satiksmes atjaunošanas Hormuza šaurumā globālajai tautsaimniecībai daudz nepalīdz. Enerģijas izejvielu pieejamība ir samazinājusies, un to cenas palielinājušās. Vienlaikus sarunas par mieru Ukrainā ir zaudējušas dinamiku un pagaidām, kamēr nav noregulēts Tuvo Austrumu konflikts, ir atstātas otrajā plānā.

Globālās preču cenas

Globālās naftas, dabasgāzes un graudu cenas ir būtiski palielinājušās Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības izraisīto piegādes traucējumu un augstāku enerģijas izmaksu dēļ. Līdz ar karadarbības sākšanos Tuvajos Austrumos globālās naftas cenas strauji palielinājās. Pirms kara naftas cena svārstījās robežās no 60 līdz 65 ASV dolāriem par barelu, bet līdz ar aktīvās karadarbības sākšanos tā pietuvojās 120 ASV dolāriem par barelu. Karadarbība ir

būtiski samazinājusi naftas pieejamību pasaulē, jo tās dēļ ir praktiski apturēta kuģu satiksme Hormuza šaurumā, pa kuru tika pārvadāta liela daļa pasaules naftas. Lai mazinātu straujo naftas cenu pieaugumu, Starptautiskās Enerģētikas aģentūras dalībvalstis vienbalsīgi lēma no stratēģiskajām rezervēm tirgū iepludināt 400 milj. barelu naftas. Vienlaikus arī ne-OPEC valstis ir nedaudz kāpinājušas naftas ieguvu, un tas ir palīdzējis mazināt naftas cenu straujo pieaugumu. Tālākā naftas cenu dinamika ir atkarīga no notikumiem Tuvajos Austrumos: ja naftas eksportu no Persijas līča valstīm izdosies atjaunot iepriekšējā līmenī, tad naftas cenas samazinātos, tomēr tas notiktu pakāpeniski un līdz pirmskara cenu līmenim vēl nāktos gaidīt. Savukārt, ja neizdosies vienoties par tādu Tuvo Austrumu konflikta noregulējumu, kas ļauj atjaunot kuģu satiksmi, augšupvērstis spiediens uz naftas cenām turpināsies.

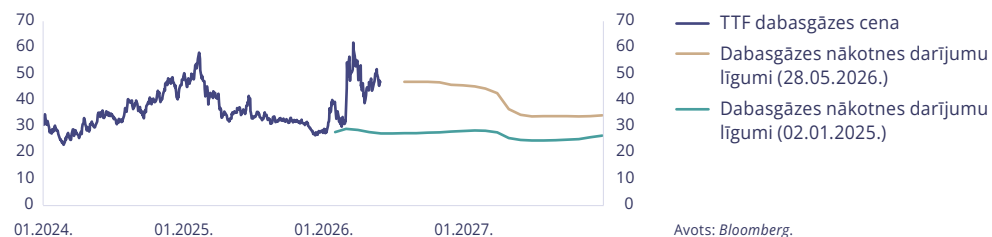
1. attēls. Brent jēlnaftas faktiskās un nākotnes cenas (ASV dolāros par barelu)

Arī dabasgāzes cenas Eiropā ir būtiski palielinājušās. Tāpat kā naftas, arī dabasgāzes cenu kāpumu ir izraisījusi karadarbība Tuvajos Austrumos. Tādas Persijas līča valstis kā Katara un AAE ir būtiski sašķīdinātās dabasgāzes eksportētāji, tomēr līdz ar Hormuza šauruma slēgšanu šī dabasgāze globālajam tirgum nav pieejama. Apkures sezonas noslēgums, ASV piegāžu palielināšanās un atsevišķu Āzijas valstu atgriešanās pie plašākas akmeņogļu izmantošanas ir ierobežojusi vēl straujāku cenu kāpumu. Tālākā dabasgāzes cenu dinamika lielā mērā ir atkarīga no notikumu attīstības Tuvajos Austrumos. Bojātā dabasgāzes infrastruktūra pat pozitīvas vienošanās gadījumā neļautu ātri atgriezties iepriekšējā eksporta līmenī, tomēr gaidāms, ka jau

2027./2028. gadā būtiski augs ASV sašķidrinātās dabasgāzes eksporta kapacitāte, kas varētu likt cenām būtiski samazināties.

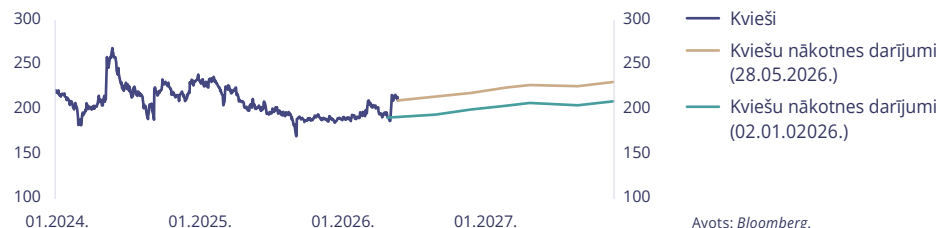
2. attēls. Dabasgāzes cenas Nīderlandes biržā un nākotnes cenas (eiro/MWh)

Avots: Bloomberg.

Globālās graudu cenas arī ir palielinājušās. Graudu cenu kāpumu nosaka enerģijas cenu pieaugums un tam sekojošais minerālmēslu cenu kāpums. Graudu cenas papildus palielina arī nelabvēlīgi laikapstākļi ASV un samazinātas sējumu platības Austrālijā. Taču labs ražas potenciāls ES un relatīvi lieli globālie graudu krājumi ierobežo straujāku graudu cenu palielināšanos.

3. attēls. Kviešu cena Euronext biržā (eiro/t)

Avots: Bloomberg.

Pasaules vadošo centrālo banku monetārā politika

Centrālās bankas	Procentu likmju izmaiņas kopš vasaras sākuma	Galvenā politikas likme	Tirgus gaidas par turpmāko procentu likmju dinamiku	Apsvērumi
FRS	-	3.50–3.75	Palielināsies	Bažas, ka enerģijas cenas veicinās straujāku inflāciju. Vienlaikus darba tirgus turpina atdzist
Anglijas Banka	-	3.75	Palielināsies	Bažas, ka enerģijas cenas veicinās straujāku inflāciju
Japānas Banka	-	0.75	Palielināsies	Bažas, ka enerģijas cenas veicinās straujāku inflāciju

Vadošās centrālās bankas, piemēram, FRS, Anglijas Banka un Japānas Banka, savas politikas procentu likmes kopš šā gada sākuma saglabājušas nemainīgas, tomēr notikumi Tuvajos Austrumos un tiem sekojošais enerģijas cenu palielinājums ir būtiski mainījis to perspektīvu.

Pirms sākās karadarbība Tuvajos Austrumos, tika gaidīts, ka FRS un Anglijas Banka turpinās samazināt procentu likmes, savukārt šobrīd nākamais procentu likmju izmaiņu solis varētu būt augšupvērst. Attiecībā uz FRS, ko kopš 2026. gada 22. maija vada K. Voršs (*K. Warsh*), finanšu tirgus gaidas ir piesardzīgas – periodam līdz nākamā gada pavasarim tirgi ir iecenojuši tikai vienu procentu likmju paaugstinājumu ar aptuveni 50 % varbūtību. To nosaka gan FRS duālais mandāts, jo ASV darba tirgus turpina pavājināties, gan iespējamais politiskais spiediens, ņemot vērā ASV prezidenta negatīvo attieksmi pret augstākām procentu likmēm. Attiecībā uz Anglijas Banku finanšu tirgi ir iecenojuši divus pilnus procentu likmju paaugstinājumus par 25 bāzes punktiem. Finanšu tirgi sagaida, ka arī Japānas Banka cels procentu likmes divas reizes – katru reizi par 25 bāzes punktiem.

Ārējais pieprasījums

Augošās ģeopolitiskās nenoteiktības un enerģijas cenu kāpuma dēļ ir pasliktinājušās ārējā pieprasījuma perspektīvas. Tas vājina Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu izaugsmes un pieprasījuma prognozes. Lai gan Baltijas valstīs saglabājas relatīvi noturīga ekonomiskā aktivitāte, vājākas Vācijas un ES kopējās perspektīvas turpina ierobežot Latvijas eksporta izaugsmes iespējas.

Pasaules un eirozonas tautsaimniecība

Pasaules tautsaimniecības izaugsme joprojām vērtējama kā vāja un pakļauta paaugstinātiem riskiem. To nosaka augstā ģeopolitiskā nenoteiktība, tostarp karadarbība Tuvajos Austrumos un ar to saistītais energoresursu cenu kāpums, kā arī ģeopolitiskā spriedze starp lielākajām pasaules tautsaimniecībām. Lai gan globālā tautsaimniecība līdz šim ir saglabājusi zināmu noturību, šie faktori kavē pārliecinošāku aktivitātes atjaunošanos un ierobežo starptautiskās tirdzniecības izaugsmi. SVF jaunākajā pavasara prognozē pasaules IKP kāpums 2026. gadam paredzēts 3.1 %, bet 2027. gadam – 3.2 %.

Globālās izaugsmes perspektīvu ietekmē pretēji faktori. Aktivitāti balsta labvēlīgāki finanšu

nosacījumi, fiskālais atbalsts atsevišķās lielākajās tautsaimniecībās un spēcīgāki ar mākslīgo intelektu saistītie ieguldījumi. Vienlaikus augstais valstu parāda līmenis, piegādes ķēžu ievainojamība, protekcionisma pasākumu pieaugums un risks, ka gaidās par mākslīgā intelekta radīto produktivitātes kāpumu var izrādīties pārāk optimistiskas, ierobežo turpmāko izaugsmes potenciālu.

Saskaņā ar SVF prognozēm globālā inflācija 2026. gadā īslaicīgi pieaugs, bet 2027. gadā atkal sāks samazināties. Tas nozīmē, ka dezinflācijas process kļūst mazāk vienmērīgs un centrālajām bankām būs jābalansē starp cenu stabilitātes nodrošināšanu un vājākas izaugsmes riskiem. Izejvielu cenu dinamika būs viens no būtiskākajiem faktoriem, kas noteiks inflācijas un monetārās politikas perspektīvu.

Ekonomiskā aktivitāte eirozonā 2025. gadā saglabājas noturīgāka, nekā iepriekš gaidīts. Gada laikā ECB pakāpeniski pārskatīja un paaugstināja 2025. gada izaugsmes prognozi, jo gada otrajā pusē iekšzemes pieprasījums bija noturīgāks un tautsaimniecības dinamika – labāka.

Vienlaikus ECB 2026. gada marta prognozes atspoguļo piesardzīgāku skatījumu uz turpmāko attīstību. Reālā IKP pieaugums eirozonā 2026. gadam pazemināts līdz 0.9 %, bet 2027. gadam un 2028. gadam prognozēts attiecīgi 1.3 % un 1.4 %. Salīdzinājumā ar 2025. gada decembra prognozēm izaugsmes vērtējums 2026. gadam ir samazināts par 0.3 procentpunktiem, bet 2027. gadam – par 0.1 procentpunktu, galvenokārt ņemot vērā vājāku ārējā pieprasījuma perspektīvu, augstāku nenoteiktību un enerģijas cenu kāpumu.

Vidējā termiņā eirozonas izaugsmi balstīs iekšzemes pieprasījums, noturīgs darba tirgus un valdības izdevumi infrastruktūrai un aizsardzībai, īpaši Vācijā. Tomēr privātais patēriņš un investīcijas īstermiņā var saglabāties vājāki. Vācijā aktivitāte pakāpeniski uzlabojas, IKP pieaugot jau otro ceturksni pēc kārtas, savukārt Francijā izaugsmi ierobežo gausāks iekšzemes pieprasījums un vājāka eksporta dinamika.

Inflācijas perspektīvu eirozonā turpmākajos ceturkšņos arvien vairāk ietekmēs ar enerģijas tirgiem un ģeopolitisko situāciju saistītie riski, kas palielina nenoteiktību par inflācijas atgriešanās tempu pie ECB mērķrādītāja. ECB 2026. gada marta prognozēs kopējā inflācija 2026. gadā paredzēta 2.6 %, 2027. gadā – 2.0 % un 2028. gadā – 2.1 %, un tās pieaugumu galvenokārt nosaka enerģijas cenu faktori. Pamatinflācijas mazināšanos vidējā termiņā turpinās balstīt lēnāks algu kāpums un mērenāks pieprasījums.

Latvijas galvenās tirdzniecības partnervalstis

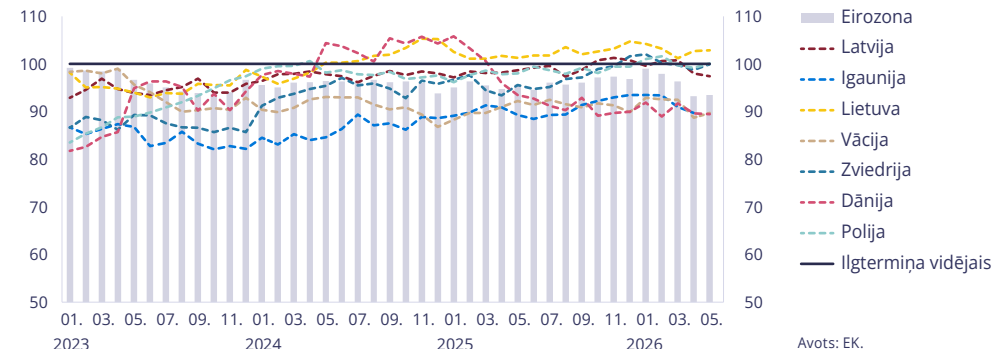
Kopš pagājušā gada decembra ārējās vides konteksts ir kļuvis vēl sarežģītāks: ASV tarifu radītā nenoteiktība nav pazudusi, bet tai klāt nākusi nenoteiktība Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības dēļ. EK 2026. gada maija prognozē ES izaugsmi 2026. gadam samazinājusi līdz 1.1 %, galvenokārt balstoties uz enerģijas cenu kāpumu, kas mazina pieprasījumu un palielina inflācijas spiedienu. Tas nozīmē, ka ārējā pieprasījuma pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem izmaiņas nav saistītas tikai ar tarifu radītiem tirdzniecības traucējumiem, bet arī ar iedzīvotāju pirkatspēju un uzņēmumu investīciju plāniem augstāku izmaksu apstākļos.

Latvijai nozīmīgākās tirdzniecības partnervalsts Lietuvas tautsaimniecība joprojām aug salīdzinoši strauji. EK 2026. gada maijā prognozēja, ka Lietuvas IKP šogad palielināsies par 3.0 %, taču 2027. gadā izaugsme samazināsies līdz 2.1 %. Lietuvā pieprasījumu šogad balstīs mājsaimniecību ienākumu kāpums, tostarp pensiju 2. līmeņa līdzekļu izņemšanas iespējas radītais īstermiņa efekts, kas īslaicīgi var uzturēt Lietuvas patērētāju pieprasījumu pēc Latvijas precēm un pakalpojumiem. Inflācijas prognoze ir būtiski paaugstināta, lielākoties enerģijas cenu un minētās pensiju 2. līmeņa reformas dēļ.

Igaunijā aina ir līdzīga: pirms karadarbības Tuvajos Austrumos tautsaimniecības atkopšanās signāli bija kļuvuši skaidrāki, uzlabojās uzņēmumu gaidas, palielinājās pārdošanas apjomi gan

vietējā, gan ārējos tirgos un eksportētāji norādīja uz konkurētspējas uzlabošanos. Tomēr EK kopš pērnā novembra lielākas nenoteiktības dēļ ir samazinājusi 2026. gada izaugsmes prognozi līdz 1.6 %. Pozitīvi ir tas, ka ienākuma nodokļa izmaiņas (šogad notikusī pāreja uz universālu neapliekamo minimumu – 700 eiro mēnesī) būtiski palielinās mājsaimniecību pirkatspēju, kas veicinās patēriņu. Tāpēc Latvijas eksportētājiem Igaunijas tirgus vairs neizskatās tik vājš kā iepriekš.

4. attēls. Ekonomiskā sentimenta rādītājs (ilgtermiņa vidējais = 100)

Vācijai salīdzinājumā ar 2025. gada decembri ir nedaudz labāks sākumpunkts, bet sliktāka nākotnes perspektīva. No vienas puses, pēc vairāku gadu lejupslīdes Vācijas tautsaimniecībā šā gada sākumā parādījās atkopšanās pazīmes, uzlabojās pasūtījumu situācija rūpniecībā un palielinājās izdevumi aizsardzībai, infrastruktūrai un klimata investīcijām. No otras puses, enerģijas cenu šoks šo atkopšanos būtiski aizkavēja: augstākas enerģijas cenas mazina mājsaimniecību pirkatspēju un samazina uzņēmumu peļņu, bet eksporta perspektīvu joprojām ierobežo ASV tarifu politika, augstā nenoteiktība un vājš ārējais pieprasījums. Latvijas skatījumā tas nozīmē, ka Vācijas pieprasījums pēc Latvijas precēm, īpaši ar rūpniecību un būvniecību saistītās preču grupās, joprojām būs vājš. Fiskālais stimuls gan var radīt atsevišķas pozitīvas

nišas, piemēram, aizsardzības sektorā, taču kopumā pieprasījums no Vācijas drīzāk joprojām ir palēninošs, nevis veicinošs faktors.

Zviedrijā situācija ir mazāk negatīva nekā Vācijā, bet arī šeit klāt nākuši jauni riski. *Sveriges Riksbank* 2026. gada maijā atstāja monetārās politikas likmi nemainīgu, norādot, ka inflācija šobrīd ir zemāka par mērķrādītāju un izaugsme gada sākumā bijusi vājāka, nekā gaidīts. Taču karadarbība Tuvajos Austrumos ir palielinājusi risku, ka inflācija atkal varētu kļūt lielāka un noturīgāka. Latvijas eksportētājiem svarīgākais ir tas, vai zemāku procentu likmju periods sāks jūtāmāk atspoguļoties Zviedrijas būvniecības un mājokļu tirgus aktivitātē. Ja šī atkopšanās turpināsies, pieprasījums pēc Latvijas kokrūpniecības un būvmateriālu produkcijas varētu pakāpeniski palielināties, tomēr mājsaimniecību piesardzība un neskaidrība par inflācijas tālāko virzību var šo procesu padarīt gausāku.

Monetārā politika eirozonā

ECB Padome kopš šā gada sākuma galvenās procentu likmes ir palielinājusi par 25 bāzes punktiem. Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības radītais enerģijas piedāvājuma šoks un tam sekojošais enerģijas cenu kāpums ir licis palielināt finanšu nosacījumu stingrību.

ECB monetārā politika

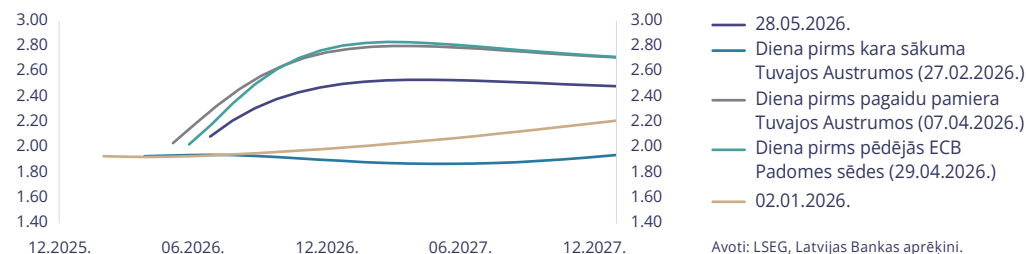
ECB Padome, reaģējot uz notikumiem Tuvajos Austrumos, norāda, ka augstākas inflācijas un vājākas izaugsmes riski palielinās. Vienlaikus tā uzsver, ka aņņemas veidot tādu monetārās politikas nostāju, kas vidējā termiņā nodrošinās inflācijas stabilizēšanos mērķrādītāja līmenī.

Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības dēļ ir kāpušas enerģijas cenas. Tas rada augšupvērstu inflācijas spiedienu un pasliktina noskaņojumu tautsaimniecībā. Karadarbības ietekme uz vidēja termiņa inflāciju un ekonomisko aktivitāti ECB Padomes skatījumā būs atkarīga no enerģijas cenu šoka intensitātes un ilguma un no netiešo un otrās kārtas efektu lieluma. Jo ilgāk konflikts Tuvajos Austrumos netiks noregulēts tā, lai enerģijas izejvielas ir pieejamas globālajam tirgum, jo spēcīgāka tiek gaidīta ietekme uz inflāciju un tautsaimniecību.

ECB Padome papildus norāda, ka pašreizējās nenoteiktības apstākļos eirozonas tautsaimniecība joprojām atrodas labā stāvoklī, lai šo šoku pārvarētu. Straujā enerģijas cenu kāpuma periodā tautsaimniecība iegāja ar inflāciju, kas bija tuvu 2 % mērķrādītājam, un pēdējos ceturkšņos tā ir bijusi noturīga. Ilgtermiņa inflācijas gaidas joprojām ir stabilas, lai gan īsāka termiņa gaidas ir būtiski palielinājušās. ECB Padome rūpīgi seko līdzi situācijai un atbilstošu monetārās politikas nostāju noteiks, balstoties uz datiem un lēmumus pieņemot katrā nākamajā sanāksmē. Vienlaikus ECB Padome norāda, ka augstā nenoteiktība neļauj tai dot signālus par procentu likmēm tālākā nākotnē.

Finanšu tirgi šobrīd sagaida, ka ECB Padome līdz šā gada beigām veiks vēl vienu procentu likmju palielinājumu par 25 bāzes punktiem un šāds likmju līmenis varētu saglabāties līdz 2027. gada beigām.

5. attēls. €STR OIS novērtētās 1 mēneša nākotnes likmes (%)

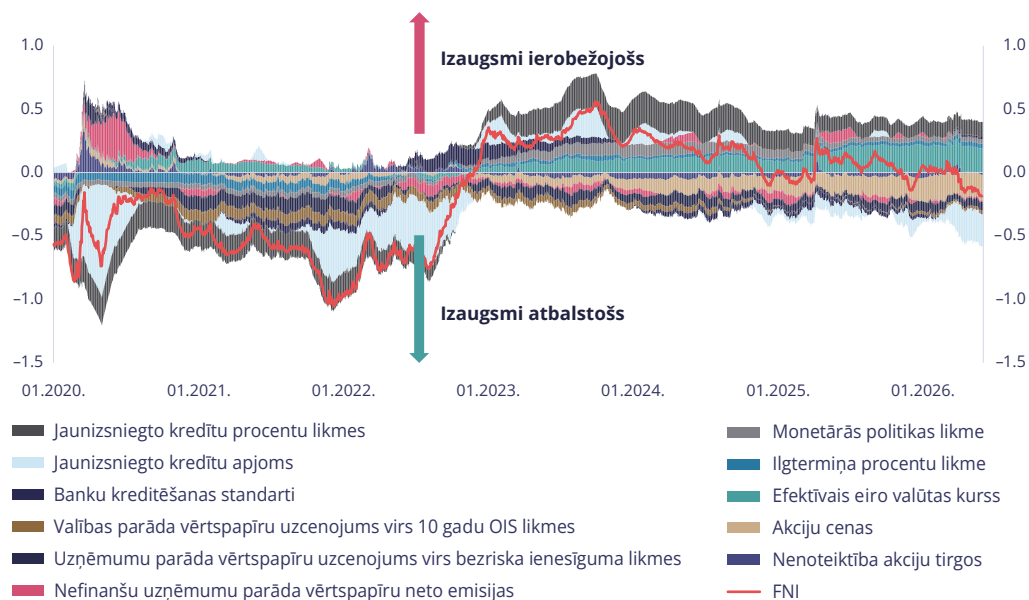

Finanšu nosacījumi eirozonā

Finanšu nosacījumi eirozonā pēdējā pusgada laikā, neraugoties uz ģeopolitiskajiem satricinājumiem, uzlabojās. Finanšu tirgos dominēja gaidas par mākslīgā intelekta attīstību, un tas veicināja akciju cenu kāpumu, bet arī palielināja gaidīto akciju cenu svārstīgumu. Vienlaikus karadarbība Tuvajos Austrumos mudināja bankas pastiprināt kredītēšanas standartus, bet

izsniegtais kredītu apjoms ievērojami pieaug. Uzņēmumu parāda vērtspapīru segmentā palielinājās uzcenojums virs bezriskā ienesīguma likmes. Finansēšanu vieglāku padarīja stiprāks eiro. Lai gan ECB galvenās procentu likmes nav mainītas, valstu 10 gadu obligāciju ienesīgums mazliet samazinājās. Tas liecina par augstāku tirgus dalībnieku riska apetīti.

6. attēls. **Latvijas Bankas eirozonas finanšu nosacījumu indekss (FNI; standartnovirzes no ilgtermiņa vidējā līmeņa)**

Avoti: LSEG, Bloomberg, ECB, Latvijas Bankas novērtējums.

Kapitāla tirgos finansēšanas nosacījumi saglabājās salīdzinoši labvēlīgi, bet banku sektorā bija vērojama piesardzīgāka attieksme pret jaunu kredītu izsniegšanu. Eirozonas banku veiktās

kreditēšanas apsekojums liecina, ka 2026. gada 1. ceturksnī kreditēšanas standarti nefinanšu sabiedrībām ir kļuvuši ievērojami stingrāki. To lielākoties veicināja risku uztvere saistībā ar ģeopolitiskajiem faktoriem. Pieprasījums pēc kredītiem saruka, jo uzņēmumiem mazinājās vēlme investēt pamatlīdzekļos. Kredītu procentu likmes pieauga, naudas tirgus likmēm strauji palielinoties pēc karadarbības sākšanās Irānā.

Arī mājokļu kreditēšanas segmentā augstāka riska novērtējuma un nelabvēlīgākas mājokļa tirgus perspektīvas dēļ kreditēšanas standarti kļuva stingrāki. Pieprasījums samazinājās pirmo reizi vairāk nekā divu gadu laikā, jo pasliktinājās patērētāju noskaņojums. Arī mājokļu kredītu procentu likmes ir palielinājušās – līdzīgi kā uzņēmumu kreditēšanas segmentā.

Arī turpmāk finanšu nosacījumu attīstību lielā mērā noteiks notikumi Tuvajos Austrumos. Pašlaik finanšu tirgu optimisms par iespējamu ātru karadarbības risinājumu ir palīdzējis saglabāt labvēlīgus finanšu nosacījumus. Tomēr augstā nenoteiktība un pazeminātās tautsaimniecības izaugsmes prognozes joprojām rada spiedienu uz kreditēšanas nosacījumiem. Ja šie riski materializēsies un ECB būs spiesta saglabāt stingrāku monetāro politiku ilgāk, arī finanšu nosacījumi nākotnē var kļūt krietni stingrāki.

Finanšu nosacījumi Latvijā

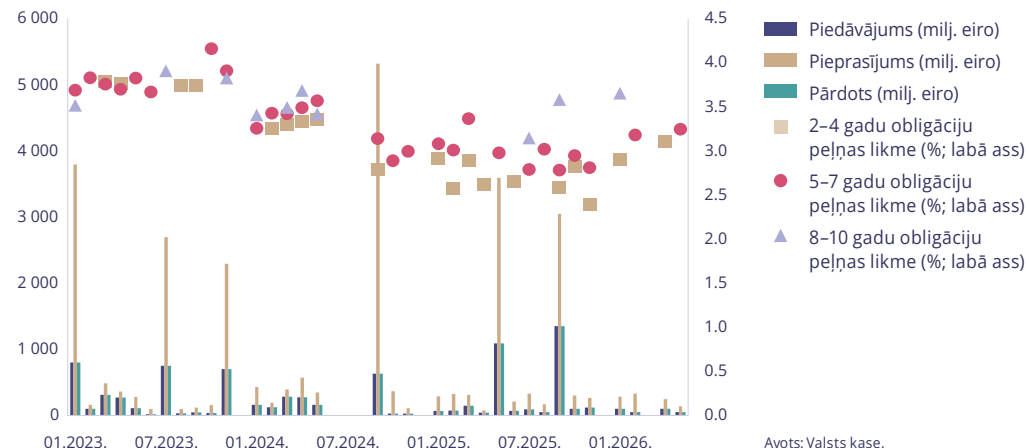
Neraugoties uz pieaugošo ģeopolitisko nenoteiktību un augstākām tirgus procentu likmēm, finansējuma pieejamība Latvijā saglabājas labvēlīga gan kapitāla tirgū, gan banku sektorā. Kredītportfelis arvien aug kā uzņēmumu segmentā, turklāt plašā nozaru spektrā, tā arī mājāsaimniecību segmentā.

Latvijas kapitāla tirgus

Latvijas valdībai un uzņēmumiem saglabājās laba pieeja finansējumam kapitāla tirgos, un starptautiskās kredītreitingu aģentūras Moody's, Fitch Ratings un R&I Latvijas kredītreitingus atstāja nemainīgus, ar stabilu kredītreitinga nākotnes novērtējumu.

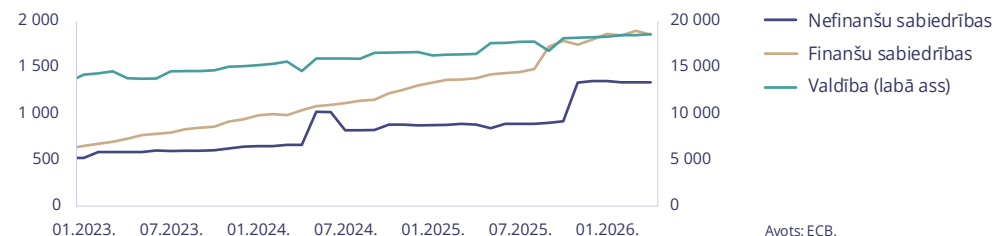
Vienlaikus 10 gadu Latvijas valsts obligāciju ienesīguma likme palielinājās no 3.55 % līdz 3.74 %. Līdzīgas tendences varēja vērot arī vairākumā eirozonas valstu. Valsts kase finansējuma piesaistei galvenokārt izmantoja emisijas vietējā tirgū. Pozitīvi vērtējama investoru loka paplašināšanās: Valsts kases izsoļu dalībnieku lokam pievienojās Vācijas banka *DZ BANK*, kas potenciāli var veicināt konkurenci un pieprasījumu pēc Latvijas valsts vērtspapīriem sākotnējā tirgū.

7. attēls. Latvijas valdības vērtspapīru izsoļu rezultāti (milj. eiro)

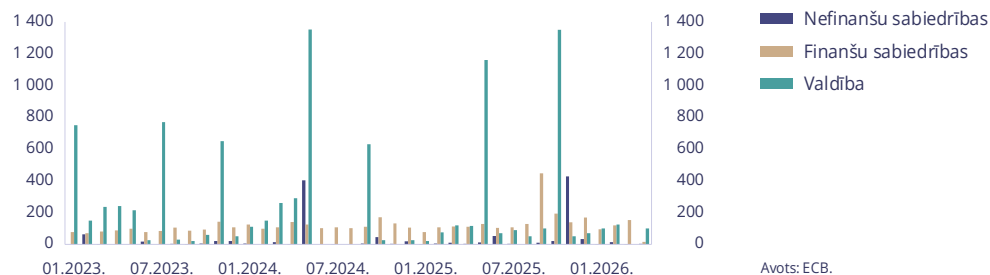

Uzņēmumu parāda vērtspapīru tirgū nozīmīgākais darījums bija AS "Latvenergo" Eiropas zaļo obligāciju emisija starptautiskajos tirgos 400 milj. eiro apmērā. Obligācijām bija piecu gadu dzēšanas termiņš un kupona likme 3.612 %, bet pieprasījums pārsniedza emisijas apjomu un bija 2.2 mljrd. eiro.

8. attēls. Latvijas emitentu parāda vērtspapīru atlikums emitentu grupu dalījumā (milj. eiro)

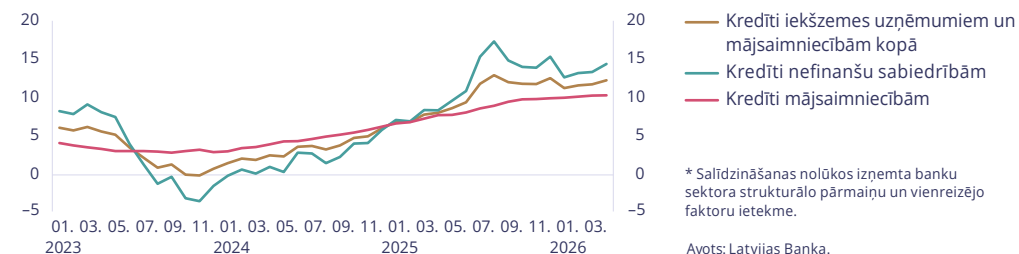
9. attēls. Latvijas emitentu parāda vērtspapīru jaunās emisijas emitentu grupu dalījumā (milj. eiro)

Banku sektors

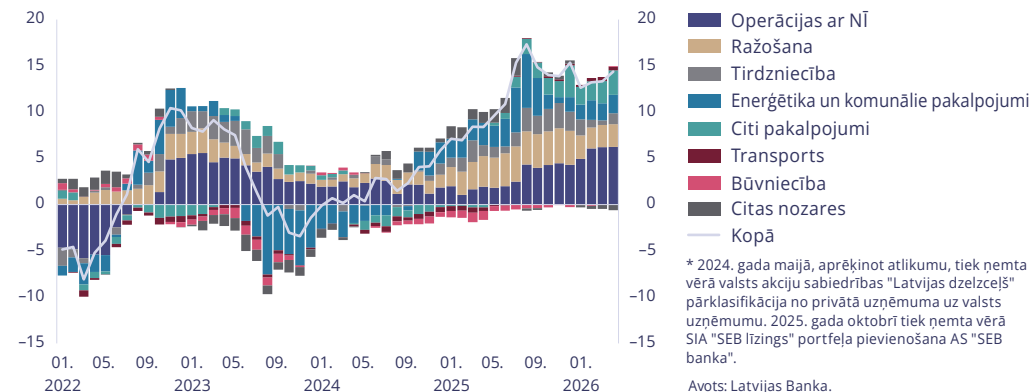
Kreditēšana Latvijā joprojām ir samērā aktīva, privātā nefinanšu sektora kredītportfeļa pieaugumam starp eirozonas valstīm atpaliekot vien no Lietuvas. Ģeopolitisko notikumu ietekmē finanšu tirgos jau ir iecenots procentu likmju kāpums, kurš varētu palēnināt kreditešanu nākotnē, bet vēl 2026. gada aprīlī ir turpinājies pieaugums gan nefinanšu uzņēmumu, gan mājsaimniecību kreditēšanā. Kopumā kredītportfelis ir pieaudzis līdz 31.8 % no IKP.

10. attēls. Iekšzemes kredītu gada pārmaiņas* (atlikums; %)

Nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikums šā gada sākumā ir turpinājies augt samērā strauji: aprīlī gada pieauguma temps bija 14.4 %, īpaši augot ilgāka termiņa saistību atlikumam. Kopumā kredītportfelis arvien aug plašā nozaru spektrā, pēdējā laikā īpaši izceļoties NĪ nozarei. Arī kredītu veidu dalījumā lielu pieauguma daļu veido NĪ iegādes darījumi un dažādas citas investīcijas. Tas, ka turpinās tieši šādu ilgtermiņa saistību pieaugums, ļauj secināt, ka no kreditēšanas var gaidīt arvien lielāku grūdienu tautsaimniecības izaugsmei. Līdz šim nav bijis vērojams arī pieprasījuma pieaugums pēc īstermiņa finansējuma energoresursu sadārdzinājuma dēļ, tomēr, ja karadarbība Tuvajos Austrumos drīzā nākotnē nebeigsies, dažādu izmaksu kāpums var palielināt pieprasījumu pēc īstermiņa kredītiem.

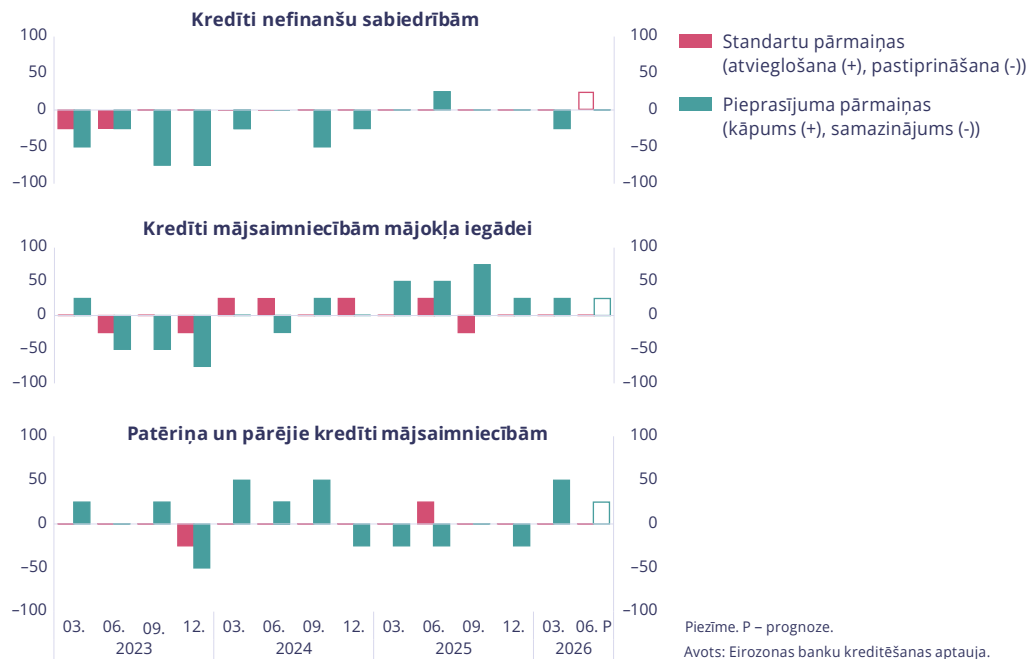
11. attēls. Nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikuma gada pieauguma temps nozaru dalījumā* (%)

Mājsaimniecību kredītportfelis arī turpina augt: tā gada pieauguma temps ir aptuveni 10 %. Arī mājokļa kredītu gada pieauguma temps uzrāda jaunus rekordus – šā gada aprīlī tas bijis 9.7 % –, bet patēriņa un citi kredīti auguši pat vēl nedaudz straujāk, turklāt liela daļa no tiem ir saistīti ar mājokļa iegādi. EURIBOR pieaugums nav bijis šķērslis lielam jaunizsniegto kredītu apjomam –

gan 2026. gada martā, gan aprīlī jauno noslēgto līgumu apjoms pārsniedzis 120 milj. eiro (iepriekšējā gada tajos pašos mēnešos apjoms bija aptuveni 100 milj. eiro).

12. attēls. Kreditēšanas standartu un kredītu pieprasījuma pārmaiņas (neto; %)

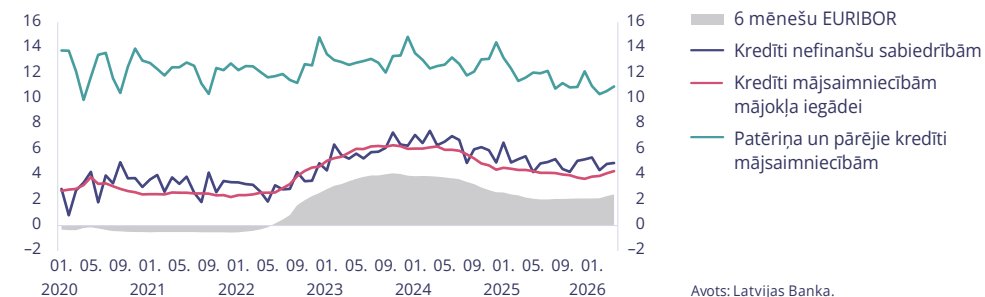
Pretstatā kreditēšanas rādītājiem eirozonas banku veiktās kreditēšanas apsekojums joprojām neatklāj būtisku pieprasījuma pieaugumu pēc kredītiem nefinanšu uzņēmumiem, šā gada 1. ceturksnī uzrādot pat nelielu pieprasījuma kritumu. Nākamajos trijos mēnešos būtiskas pārmaiņas pieprasījumā netiek gaidītas. Taču aktīvi tiek ziņots par to, ka banku savstarpējā konkurence veicina mazāk stingru kreditēšanas standartu un aizdevumu nosacījumu

piemērošanu. Savukārt mājsaimniecību segmentā situācija ir citāda – pieprasījums aug joprojām, un tiek paredzēts, ka tas turpināsies.

Jauno kredītu procentu likmes ir nedaudz pieaugušas. To galvenokārt noteicis EURIBOR kāpums, finanšu tirgiem iecenojot procentu likmju kāpumu tuvākajā nākotnē.

Izsniegto kredītu likmes pieaugušas no aptuveni 4.5 % 2025. gada nogalē līdz gandrīz 5 % šā gada aprīlī. Savukārt mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto kredītu likmes atkal ir pārsniegušas 4 % atzīmi. Noturēt likmes zemākas palīdz sīvā banku konkurence, un attiecīgi banku hipotekāro kredītu pievienotās procentu likmes joprojām turas zemākas nekā pirms pāris gadiem. Tomēr kopumā EURIBOR pieaugums varētu nedaudz kavēt kreditēšanas straujo izaugsmi, īpaši tad, ja karadarbībai Tuvajos Austrumos nebūs ātra risinājuma.

13. attēls. Jauno iekšzemes eiro kredītu procentu likmes un 6 mēnešu EURIBOR (%)

Uzkrājumu pieaugumu nosaka mājsaimniecību piesardzība, tām turpinot palielināt noguldījumus.

Kopumā aug gan mājsaimniecību, gan nefinanšu uzņēmumu noguldījumi: šā gada aprīlī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu tie auguši par 10 %. Straujo pieaugumu nosaka gan mājsaimniecību piesardzība apvienojumā ar ienākumu pieaugumu, gan arī aktīvā uzņēmumu kreditēšana – jau izsniegtie, bet vēl neizmantojie kredīti palielina noguldījumu apjomu. Kopumā mājsaimniecību noguldījumu atlikums audzis par 8.7 % gadā,

bet nefinanšu uzņēmumu noguldījumi auguši pat par 12.5 % gadā. Noguldījumu atlikums kopš pērnā rudens kopumā ir audzis straujāk nekā kredītešana: privātā nefinanšu sektora noguldījumu un kredītu attiecība ir samazinājusies no 70 % 2025. gada oktobrī līdz 67.5 % 2026. gada aprīlī, tāpēc noguldījumi joprojām ir ļoti izdevīgs finansējuma avots.

14. attēls. Jauno iekšzemes eiro noguldījumu un 12 mēnešu krājobligāciju likmes (%)

Noguldījumu procentu likmes līdz ar augošu ienesīgumu kļūst nedaudz pievilcīgākas, un piesardzība nosaka uzkrājumu palielināšanos. Reālās noguldījumu procentu likmes ir negatīvas, bet aug depoziņu procentu likmes – īpaši strauji tās augušas Valsts kases krājobligācijām, 12 mēnešu krājobligāciju ienesīgumam sasniedzot 2.85 %, turpretī mājsaimniecību termiņnoguldījumiem bankās ienesīgums šā gada aprīlī bijis 2.15 % (jāņem vērā, ka no krājobligāciju procentu ienākumiem nodoklis nav jāmaksā). Lai arī reālās procentu likmes joprojām ir negatīvas, iedzīvotāju piesardzība varētu veicināt turpmāku noguldījumu apjoma kāpumu, ja situācija pasaulē strauji nemainīsies. Ģeopolitiskajam saspīlējumam atslābstot, nākamajos gados tendence uzkrāt varētu mainīties par labu patēriņam, kas varētu palēnināt noguldījumu pieaugumu.

Fiskālā politika Latvijā

Budžeta deficīts šim gadam prognozēts nedaudz virs 3 % no IKP, vērtējumam salīdzinājumā ar iepriekš prognozēto būtiski nemainoties. Tiesību aktu izmaiņas, kas paredz saglabāt augstus aizsardzības izdevumus arī turpmāk, kā arī apjomīgās militārā aprīkojuma piegādes 2028. gadā palielinās prognozēto budžeta deficītu, tam pietuvojoties 5 % no IKP līmenim. Budžeta izdevumu kāpums turpmākajos gados pastiprinās nepieciešamību aizņemties, un valsts parāda līmenis vidējā termiņā pārsniegs 51 % no IKP.

Prognozes	2025	2026		2027		2028	
	Fakts	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.
Budžeta pārpalikums/deficīts (% no IKP)	-2.5	-3.5	-3.3	-3.5	-3.9	-3.1	-4.8
Vispārējās valdības parāds (% no IKP)	46.9	49.4	47.9	50.8	51.3	50.8	51.2

Budžeta deficīta vērtējums šim gadam ir nedaudz uzlabojies. Tomēr gaidāms, ka nākamajos gados saistībā ar straujāku aizsardzības izdevumu pieaugumu un apjomīgākām militārajām piegādēm budžeta deficīts pieaugs. Tiek prognozēts, ka visā prognožu periodā tas pārsniegs 3 % no IKP robežu, ko Latvijai pieļauj valsts izņēmuma klauzulas aktivizēšana. Dalībvalstij, kura palielina aizsardzības izdevumus, klauzula nodrošina iespēju uz četriem gadiem atkāpties no apstiprinātā izdevumu pieauguma gada tempa un tādējādi pārsniegt 3 % no IKP deficīta robežu. Lai nodrošinātu fiskālo ilgtspēju vidējā termiņā, atkāpe ierobežo aizsardzības izdevumu papildu palielinājumu katru gadu līdz 1.5 % no IKP. Pašreizējais novērtējums paredz palielināt aizsardzības izdevumus par 1.1–1.3 procentpunktiem no IKP gadā visā prognožu periodā, nepārsniedzot valsts izņēmuma klauzulā noteikto maksimāli pieļaujamo atkāpi.

Budžeta ieņēmumu kāpumu vidējā termiņā nodrošinās nodokļu ieņēmumi, ko veicinās noturīgs algu pieaugums un inflācijas ietekme uz nominālā privātā patēriņa dinamiku.

Neraugoties uz vājāku reālo tautsaimniecības izaugsmi, šogad nodokļu ieņēmumi pieaugs mazliet straujāk nekā pērn, ņemot vērā spēcīgāku nominālā privātā patēriņa kāpumu, un turpmākajos gados kopējo nodokļu ieņēmumu kāpums kļūs spēcīgāks. Lielākais devums gaidāms no valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu un PVN ieņēmumiem. Paredzams, ka akcīzes nodokļa samazināšana dīzeļdegvielas cenas ierobežošanai šogad radīs nebūtisku ietekmi uz šā nodokļa ieņēmumiem, jo akcīzes nodokļa ieņēmumu samazinājumu kompensēs lielāks ar PVN apliekamo darījumu apjoms. Vienlaikus kopējo ieņēmumu dinamiku vidējā termiņā ietekmēs ieņēmumi no ES budžeta, kas nākamgad būs zemāki saistībā ar šogad plānoto noslēdzošo maksājumu par Atveseļošanas un noturības mehānisma projektiem.

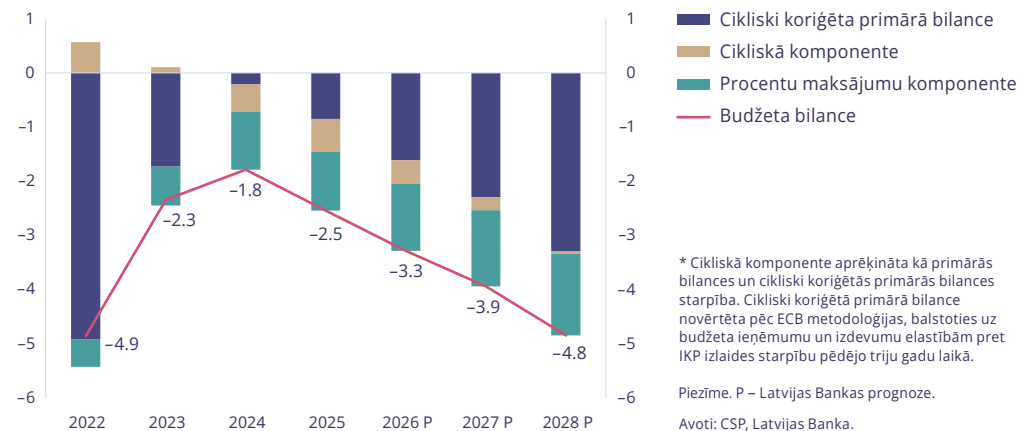
➔ 1. scenārijs. Akcīzes nodokļa samazinājuma ietekme uz mājāsaimniecību izdevumiem

Budžeta izdevumu pieaugums vidējā termiņā turpināsies un 2028. gadā kļūs straujāks, ņemot vērā jaunāko novērtējumu par apjomīgām militārā aprīkojuma piegādēm. Izdevumu prognozi ietekmē izmaiņas Valsts aizsardzības finansēšanas likumā, kas paredz straujāku aizsardzības

izdevumu kāpumu 2027.–2028. gadā salīdzinājumā ar līdzšinējo plānu. Tas attiecīgajos gados palielinās valdības patēriņu, savukārt publiskās investīcijas pieaugs ar laika nobīdi – atbilstoši jauno noslēgto līgumu izpildes termiņiem. Vienlaikus jaunākā informācija par iepriekšējos gados pasūtītā militārā aprīkojuma plānotajām piegādēm liecina, ka prognožu perioda beigās publiskās investīcijas būtiski palielināsies. Turpmākajos gados pakāpeniski pieaugs arī *Rail Baltica* projekta īstenošanai paredzētie izdevumi, tomēr projekta lēnā īstenošana un būvniecības kavēšanās ir galvenie iemesli tam, lai atjaunotajā prognozē iekļautu zemākus izdevumus visā prognožu periodā. Rezultātā kopējās publiskās investīcijas prognožu periodā ir gaidāmas zemākas, nekā iepriekš prognozēts, bet tās joprojām saglabāsies virs vēsturiski vērotā līmeņa.

Budžeta izdevumi pieaugs arī citās kategorijās, piemēram, procentu maksājumiem par valsts parādu, ņemot vērā pieaugošo aizņemšanos un esošā parāda refinansēšanu ar augstākām procentu likmēm. Izdevumus sociālajiem pabalstiem palielinās gan lielāks pabalstu (piemēram, vecuma pensijas) saņēmēju skaits, gan dažādu pabalstu (piemēram, vecuma pensijas, slimības pabalsta un vecāku pabalsta) vidējā apmēra pieaugums. Jaunākā izdevumu prognoze ietver arī straujāku ES budžetā veicamo iemaksu kāpumu 2028. gadā ar pieņēmumu, ka nākamajā daudzgadu budžetā dalībvalstu iemaksas varētu būt lielākas saistībā ar pašreiz apspriežamajiem priekšlikumiem ieviest jaunus pašu resursu nodrošināšanas veidus, piemēram, maksu par e-akritumiem un akcīzi tabakai.

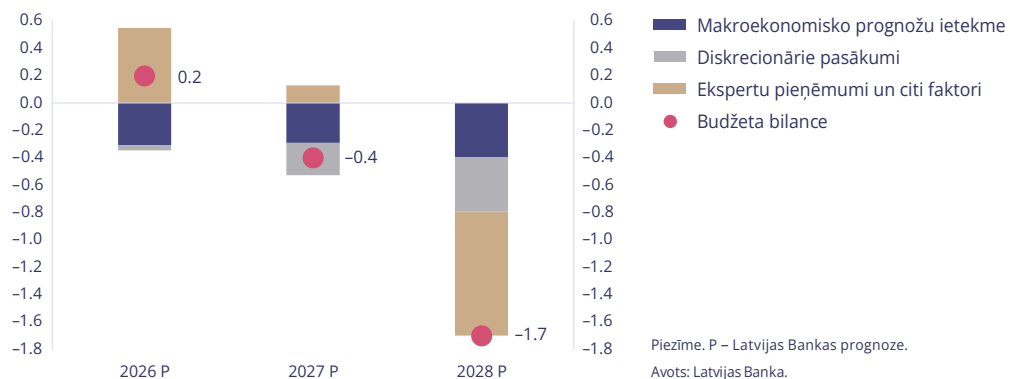
15. attēls. **Vispārējās valdības budžeta* bilance (% no IKP)**

Budžeta deficīts turpmākajos gados tiek prognozēts lielāks. Salīdzinājumā ar 2025. gada decembra prognozi atjauninātais tautsaimniecības rādītāju novērtējums palielina deficītu visā prognožu periodā. Piemēram, lēnāks darba samaksas pieaugums samazina darbaspēka nodokļu ieņēmumu prognozi, savukārt gausāks reālā privātā patēriņa kāpums līdzīgi ietekmē akcīzes nodokļa ieņēmumus. Nelielu negatīvu ietekmi uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem rada arī lēmums samazināt akcīzes nodokli dīzeļdegvielai, lai mazinātu tās cenas pieaugumu. Vienlaikus budžeta bilances nelielo uzlabojumu šogad nosaka citu ieņēmumu palielinājums, piemēram, no maksas pakalpojumiem, kā arī izdevumu samazinājums *Rail Baltica* projektam, jo tie visā prognožu periodā būs zemāki, nekā iepriekš prognozēts. Turklāt izdevumu samazinājums nākamajos divos gados kļūs arvien apjomīgāks, ņemot vērā lēno projekta īstenošanas gaitu. Savukārt lielāku budžeta deficītu turpmākajos gados galvenokārt noteiks izmaiņas saistībā ar drošību un aizsardzību. Prognoze ietver gan lielākus izdevumus saistībā ar šā gada martā izsludinātajiem tiesību aktu grozījumiem par papildu finansējumu aizsardzībai no 2027. gada,

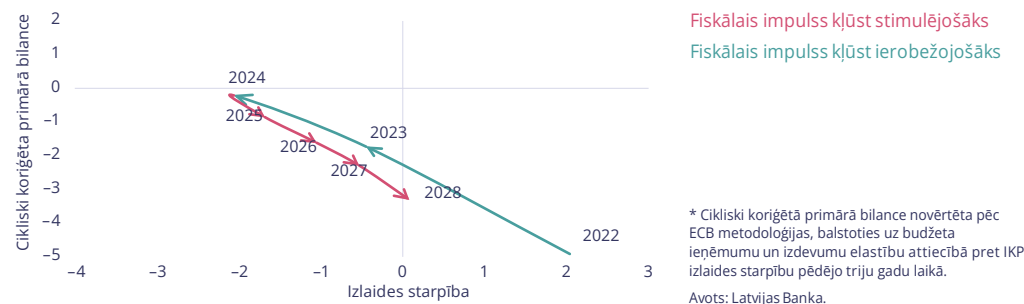
gan ekspertu vērtējumu par apjomīgām militāro iekārtu piegādēm perioda beigās. Šīm izdevumu pārmaiņām ir atšķirīga ietekme uz budžeta deficītu. Pieņemot, ka lielākā daļa *Rail Baltica* projekta tiek finansēta ar ārvalstu, tostarp ES fondu, līdzekļiem, tiek prognozēts, ka projekta izdevumu samazinājums budžeta deficītu ietekmē tikai daļēji. Savukārt aizsardzības izdevumu palielinājums un apjomīgākas piegādes palielina budžeta izdevumus, t. sk. publiskās investīcijas, tādējādi arī budžeta deficītu. Līdz ar to ietekme drošības izdevumu kāpuma dēļ ar katru gadu kļūs nozīmīgāka.

16. attēls. Budžeta bilances prognozes pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo prognozi un to ietekmējošie faktori (procentpunktos)

Valsts fiskālā politika vidējā termiņā saglabāsies stimulējoša, fiskālajam impulsam kļūstot spēcīgākam prognožu perioda beigās. Cikliski korigētais primārais deficīts pieaugs no 0.9 % no potenciālā IKP 2025. gadā līdz 3.3 % no potenciālā IKP prognožu perioda beigās.

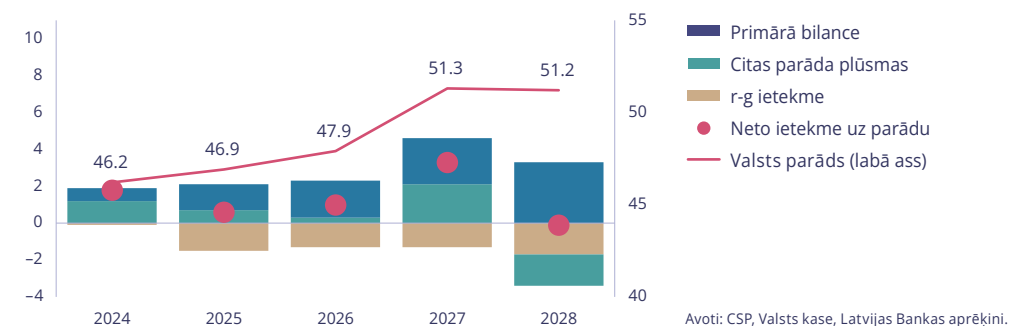
17. attēls. Cikliski korigēta primārā bilance* un IKP izlaides starpība (% no potenciālā IKP)

Valsts parāda līmenis vidējā termiņā pieaugs straujāk, nekā prognozēts 2025. gada decembrī.

Augušo budžeta izdevumu ietekmē valsts parāda dinamika turpmākajos gados saglabāsies augšupvērsta, un vidējā termiņā parāda līmenis pārsniegs 51 % no IKP. Straujāku parāda pieaugumu noteiks refinansēšanas pieņēmumu pārskatīšana, pārceļot aizņemšanos uz tuvākiem fiskālajiem gadiem. Savukārt parāda ilgtspēju sekmēs labvēlīgāka procentu izdevumu un izaugsmes attiecība līdz ar augstāku inflāciju, nekā prognozēts 2025. gada decembrī.

18. attēls. Valsts parāda virzība (% no IKP) un to ietekmējošie faktori (devums; procentpunktos)

Iekšzemes kopprodukts: pieprasījums

Karadarbība Tuvajos Austrumos negatīvi ietekmē iekšzemes un ārējo pieprasījumu, tāpēc kopējā pieprasījuma pieaugums būs gausāks, nekā iepriekš prognozēts. Savukārt ieguldījumi militāro un divējāda lietojuma preču ražošanā ir arvien lielāks izaugsmes balsts. Tas ļauj saglabāt mēreni optimistisku skatu uz turpmākajām tautsaimniecības norisēm.

Prognozes	2025	2026		2027		2028	
	Fakts	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.
IKP (gada pārmaiņas; %; salīdzināmās cenās; sezonāli koriģēti dati)	2.1	2.8	2.0	2.9	2.4	3.2	3.0

➔ 2. scenārijs. Tuvo Austrumu karadarbības ietekme uz Latvijas tautsaimniecību

Daudzu valstu ieguldījumi militāro un divējāda lietojuma preču ražošanā šobrīd var kļūt par nozīmīgu izaugsmes stimulu. Īstermiņa rādītāji par šā gada janvāri un februāri, t. i., vēl pirms karadarbības sākuma Tuvajos Austrumos, jau liecināja par salīdzinoši piesardzīgu noskaņojumu tautsaimniecībā, un pēdējo mēnešu ģeopolitiskās norises nesniedz lielas cerības uz tautsaimniecības aktivitātes pieaugumu. Karadarbība Tuvajos Austrumos palielina izmaksas, rada traucējumus preču piegādes ķēdēs un pastiprina iedzīvotāju un uzņēmumu nedrošību un tādējādi negatīvi ietekmē gan iekšzemes, gan ārējo pieprasījumu. Vienlaikus ir arī pozitīvi attīstības faktori, piemēram, kreditēšanas un mājojumu būvniecības aktivitātes pieaugums, bet īpaši – apjomīgi ieguldījumi militāro un divējāda lietojuma preču ražošanā, kuri ļauj saglabāt IKP prognozes turpmākajiem gadiem mēreni pozitīvā zonā.

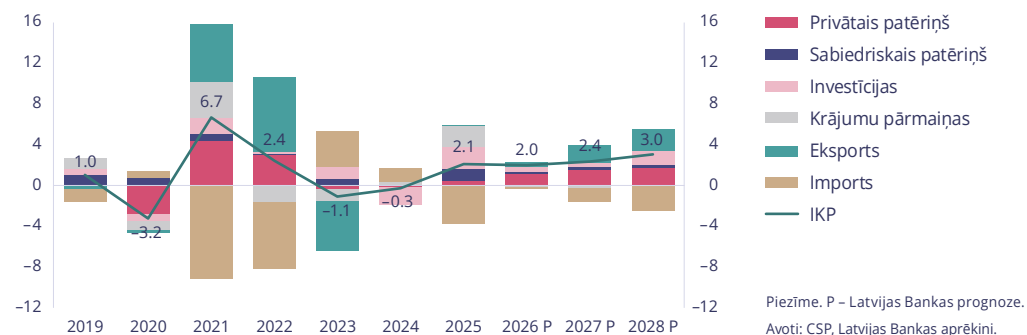
Iepriekš izveidotie uzkrājumi amortizēs jaunus piesardzības viļņus un palīdzēs saglabāt mērenu privātā patēriņa izaugsmi. Straujāka patēriņa atjaunošanās, kas tika prognozēta iepriekš, atkal jāatliek – galvenokārt ģeopolitisko satricinājumu dēļ. Tomēr arī Latvijas politikā mijas pozitīvi un negatīvi faktori: no vienas puses, tautsaimniecību stimulē politiku aktivitāte, tuvojoties Saeimas vēlēšanām šā gada oktobrī, no otras puses, valdības maiņa uzjunda jaunas vilšanās un cerību emocijas, kā arī nenoteiktību par jaunās valdības potenciālajiem politikas mērķiem. Tādējādi piesardzība iedzīvotāju uzvedībā šogad saglabāsies, straujāku patēriņa kāpumu ļaujot lēst vien no 2027. gada.

Piesardzība turpina audzēt arī majsaimniecību noguldījumu apjomu. Tie šā gada pirmajos mēnešos turpināja palielināties samērā strauji, aprīlī gada pieauguma tempam sasniedzot nepilnus 9 %. Papildu stimulu veidot uzkrājumus dod noguldījumu likmju pieaugums – 12 mēnešu krājobligāciju likme ir atgriezusies tādā līmenī, kādā tā bija 2024. gada beigās. Inflācijai šā gada sākumā pat nedaudz samazinoties, noguldījumu likmes kopumā kļūst pievilcīgākas. Apvienojumā ar patērētāju piesardzību saistībā ar pasaulē notiekošo tas var veicināt majsaimniecību noguldījumu turpmāku palielinājumu.

Nonoteiktības fons palēninās investīciju izaugsmi, tomēr kopumā saglabāsies pērn sasniegtais augstais investīciju apmērs. 2025. gadā kopējā investīciju reālā izaugsme sasniedza 9.4 %, kas līdz ar augstu investīciju apmēru liek izdarīt pozitīvus pieņēmumus par pieticīgas izaugsmes saglabāšanos arī prognožu periodā. Kopējās investīcijas 2026.–2027. gadā augs gausāk, nekā iepriekš prognozēts, tomēr nozīmīgu kritumu nepiedzīvos, neraugoties uz ģeopolitiskajiem satricinājumiem. Šo salīdzinošo stabilitāti palīdzēs uzturēt vairāki faktori: ieguldījumi militāro preču ražošanā, mājokļu būvniecības attīstība un lielie valdības investīciju plāni un aizsardzības izdevumi.

Turpinot augt kredītēšanas aktivitātei, spēcīgāks pieprasījums veicinājis arī aktīvāku mājokļu būvniecību. Lielie NĪ attīstītāji apliecina¹ gatavību turpināt dzīvojamo ēku būvniecību, neraugoties uz ģeopolitisko fonu. Lai gan šis segments nav apjomīgs, tomēr augstās nenoteiktības apstākļos arī šie ieguldījumi sniedz artavu investīciju pieaugumā.

19. attēls. IKP (gada pārmaiņas; %; sezonāli korigēti dati) un izlietojuma komponenti un Latvijas Bankas prognozes (devums; procentpunktos)

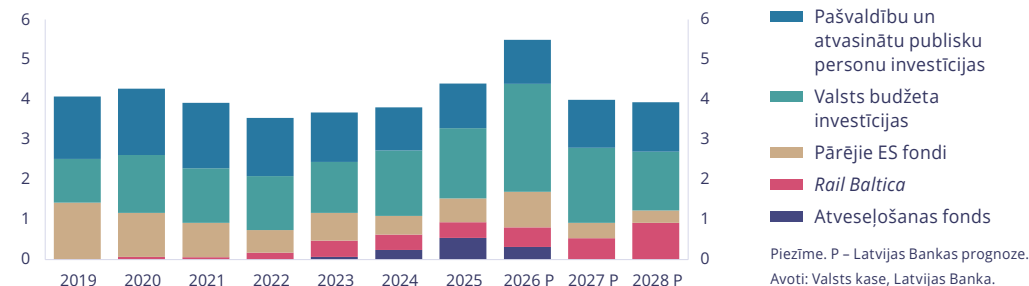
¹ "Jauno mājokļu tirgus atdzīvojas", Dienas Bizness, 28.04.2026.

Ieguldījumi aizsardzības jomā spēcina gan privātās, gan publiskās investīcijas. Ģeopolitiskie satricinājumi šajā jomā kalpo kā papildu pamudinājums – gan līdz ar spēcīgāku vēlmi palielināt valsts aizsardzības kapacitāti, gan arī ļaujot prognozēt stabilāku militāro preču noietu eksporta tirgos. Attiecīgi šajā segmentā investoru lēmumu loģika darbojas pretēji tautsaimniecības dalībnieku vairākuma skatījumam.

Publiskās investīcijas tuvākajos gados tiek prognozētas virs vēsturiski novērotā līmeņa.

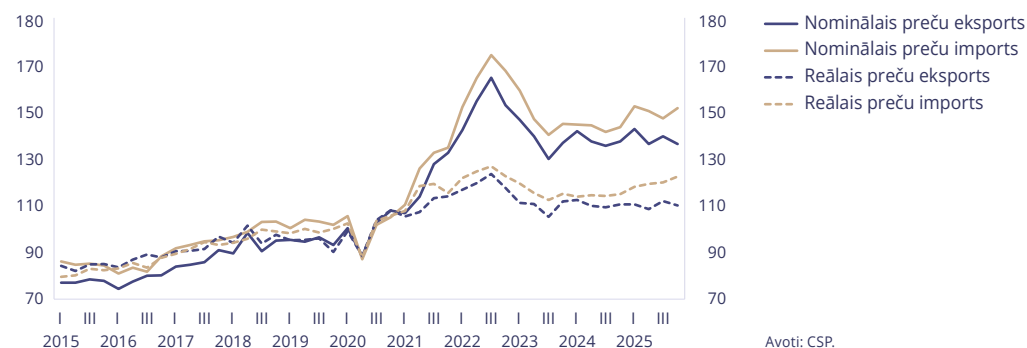
Šogad to pieaugumu sekmēs ieguldījumi Atveseļošanas un noturības mehānisma projektos, lai noslēdzošajā gadā nodrošinātu pilnīgu pieejamā finansējuma apguvi. Līdz ar to nākamgad sagaidāms īslaicīgs ar ES fondu finansētajiem projektiem saistīto investīciju samazinājums. Investīciju dinamiku stiprinās ieguldījumi valsts drošībā un aizsardzībā, turpinot militāro objektu būvniecību un īstenojot militārā aprīkojuma piegādes. Atbilstoši jaunākajai informācijai prognožu perioda beigās gaidāms īpaši apjomīgs investīciju pieaugums saistībā ar militārā aprīkojuma saņemšanu. Vienlaikus investīciju pieaugumu pakāpeniski veicinās arī lielā infrastruktūras projekta *Rail Baltica* būvniecība, tomēr izdevumu apmērs ir samazināts salīdzinājumā ar iepriekš prognozēto, ņemot vērā lēnāku projekta īstenošanu. Rezultātā kopējais publisko investīciju līmenis vidējā termiņā ir samazināts, taču tas joprojām gaidāms nozīmīgs – virs vēsturiski novērotā publisko investīciju līmeņa.

20. attēls. Publiskās investīcijas (naudas plūsma; % no IKP)

Eksportētāju izredzes negatīvi ietekmēs karadarbība Tuvajos Austrumos. Tās dēļ palēninājās ārējā pieprasījuma atjaunošanās, kā arī radās izmaksu sadārdzinājums un piegādes ķēžu traucējumi. Neraugoties uz satricinājumiem pasaules tirdzniecībā, Latvijas preču eksports 2025. gadā nominālā izteiksmē pirmo reizi pēc diviem krituma gadiem uzrādīja nelielu pieaugumu (kaut reālajā izteiksmē eksporta apjomi bija mazliet zemāki nekā 2024. gadā). Lai gan 2026. gada martā notika jaudīga preču eksporta izaugsme, gada sākumā tās temps bija pieticīgs. Vienlaikus preču imports pieaug ievērojami straujāk nekā eksports, un tādējādi pasliktinās preču tirdzniecības bilance.

21. attēls. **Nominālais un reālais preču eksports un imports** (2020 = 100; sezonāli koriģēti dati)

Savukārt pakalpojumu eksports turpina augt un atrodas vēsturiski augstākajā līmenī, daļēji kompensējot vājāku preču eksporta sniegumu. Lielāko devumu joprojām sniedz informācijas un komunikācijas tehnoloģijas, profesionālie, tehniskie un citas saimnieciskās darbības pakalpojumi, kuru izaugsme ir noturīga un mazāk atkarīga no īstermiņa svārstībām tirdzniecībā. Pozitīvu tendenci saglabā arī braucienu eksports, ko balsta ienākošā tūrisma aktivitāte, kā arī būvniecības pakalpojumi, kurus veicina Latvijas uzņēmumu dalība ārvalstu

projektos. Savukārt gaisa transporta segmentā pēc *SmartLynx Airlines* darbības pārtraukšanas un vairāku citu aviokompāniju reisu atcelšanas saglabājas lejuvērsti riski.

Pakalpojumu importā turpinās kāpums informācijas tehnoloģiju, profesionālo un tehnisko pakalpojumu importa segmentā – tas atspoguļo uzņēmumu digitalizācijas vajadzības un pieprasījumu pēc ārvalstu speciālistu pakalpojumiem. Pieaug arī braucienu imports, kas norāda uz Latvijas iedzīvotāju ceļošanas aktivitātes noturību. Turpinoties apjomīgiem būvdarbiem, enerģētikas infrastruktūras modernizācijai un inženierbūvniecības projektiem, arī būvniecības pakalpojumu imports, visticamāk, saglabāsies paaugstinātā līmenī.

No preču grupām, kas 2026. gada sākumā salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu visvairāk kavēja eksporta pieaugumu, jāizceļ graudaugu produkti un koksnes izstrādājumi. Graudaugu eksporta kritums galvenokārt bija vērojams attīstības tirgos, un to noteica iepriekšējā gada augstā bāze pēc īpaši lielām un svārstīgām piegādēm. Savukārt koksnes produktu segmentā vājo sniegumu turpina ietekmēt lēnā mājokļu tirgus un būvniecības nozares atkopšanās Latvijas galvenajos eksporta tirgos, īpaši Ziemeļvalstīs un Apvienotajā Karalistē. Atkopšanos joprojām ierobežo salīdzinoši augstās centrālo banku procentu likmes, stingrākas ar ilgtspēju saistītās mežsaimniecības prasības, dārgais atļauju iegūšanas process un hronisks darbaspēka trūkums būvniecībā. Situāciju papildus pasliktina augstās izmaksas nozarēs, kas nodrošina būvniecības sektoru ar energoietilpīgiem materiāliem un resursiem un ko arvien vairāk ietekmē enerģijas cenu kāpums saistībā ar ASV un Irānas karadarbības eskalāciju.

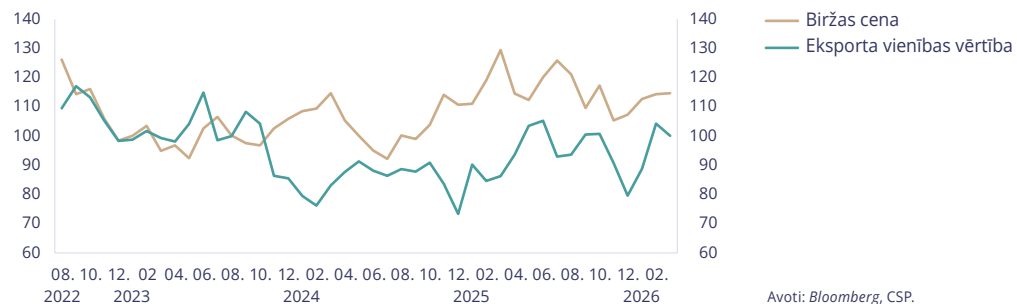
Vienlaikus, neraugoties uz vājāku sniegumu salīdzinājumā ar iepriekšējā gada 1. ceturksni, ceturkšņa skatījumā Ziemeļeiropas būvniecības nozarē vērojamas pirmās atkopšanās pazīmes. Par to liecina pieaugošais koksnes un koksnes produktu eksports uz šiem tirgiem, kā arī šā gada martā reģistrētā pēdējo triju gadu laikā augstākā būvniecības izlaide. Papildus ārējā pieprasījuma ierobežojumiem preču eksporta izaugsmi negatīvi ietekmē arī reālā efektīvā

valūtas kursa pieaugums. Visās Baltijas valstīs tas kopš pagājušā gada sākuma audzis straujāk nekā 2024. gadā, galvenokārt saistībā ar eiro kursa nostiprināšanos attiecībā pret ASV dolāru un Lielbritānijas sterliņu mārciņu. Tādējādi tas sadārdzina Latvijas eksportēto produkciju šajos tirgos un vājina izmaksu konkurētspēju.

Eksporta vienības vērtības indekss saglabājas stabils jau trīs gadus pēc kārtas. Arī koksnes eksporta cenas kopš 2025. gada vidus bijušas stabilas, savukārt lauksaimniecības produkcijas eksporta cenas pēc pagājušajā gadā novērotā krituma šā gada pirmajos mēnešos uzrādījušas strauju kāpumu, ko, visticamāk, veicināja iepriekšējās ziemas stiprais sals un ar to saistītās bažas par produkcijas kvalitātes pasliktināšanos. Kopumā lauksaimniecības produkcijas eksporta perspektīvas šogad vērtējamas piesardzīgi optimistiski, ņemot vērā labvēlīgos laikapstākļus reģionā šopavasār, kā arī to, ka lielākā produkcijas izlaide ir vēl tikai gaidāma. Vienlaikus riskus rada Eiropas tirgus iespējama plašāka atvēršana ASV un *Mercosur* valstu pārtikas produkcijai, kas varētu saasināt konkurenci.

lauksaimniecības produktu tirgus daļas, kā arī nostiprinājās Latvijas eksportam nozīmīgu preču, tostarp piena produktu, transportlīdzekļu un minerālproduktu, pozīcijas.

22. attēls. Koksnes eksporta vienības vērtība un koksnes biržas cena (2023=100)

Kaut arī preču eksporta sniegums 2025. gadā bija mērens, Latvijas eksporta tirgus daļa pieauga ievērojami straujāk. Īpaši strauji palielinājās dažu Latvijas pārtikas rūpniecības un

Tautsaimniecības nozares

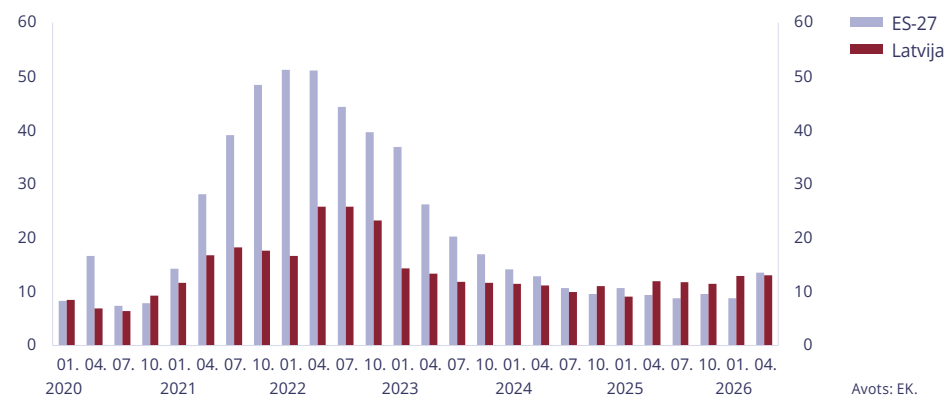
Ģeopolitiskās situācijas pasliktināšanās kavē ārējā pieprasījuma straujāku atjaunošanos un liek patērētājiem saglabāt piesardzību. Tas vājina izaugsmes perspektīvas gan uz eksportu, gan uz iekšzemes patēriņu vērstās nozarēs.

Apstrādes rūpniecības sparīgais kāpums sāk zaudēt jaudu, un karadarbība Tuvajos Austrumos liek prognozēt pieticīgākas eksporta iespējas šogad. Nozīmīgākās ražošanas apjomu svārstības pēdējos gados tika vērotas apstrādes rūpniecības būvniecības segmenta precēm – būvmateriāliem, koksnes un metāla izstrādājumiem –, kas lielā mērā arī nosaka kopējās apstrādes rūpniecības sekmes. Iepriekšējā gadā aizsākusies straujas sasparošāšanās tendence izrādījās nenoturīga. Ģeopolitiskā fona dēļ, kas var nozīmīgi ietekmēt būvniecības aktivitāti plašā mērogā, arī turpmākas atjaunošanās izredzes nav spēcīgas.

Izaicinājumus Eiropas ražotājiem rada arī Hormuza šauruma šķērsošanas ierobežojumi un izejvielu (īpaši naftas produktu) ieguves samazināšanās, izmaksu sadārdzinājums un atsevišķu izejvielu piegādes traucējumi. Tomēr šā gada aprīlī veiktās rūpniecības uzņēmumu aptaujas ļauj cerīgi skatīties uz Latvijas ražotāju darbības nosacījumiem – lai gan Eiropā kopumā materiālu trūkums kā ražošanu ierobežojošs faktors aprīlī ir pastiprinājies, Latvijā tas saglabājas vidēji

augstākā, bet stabilā līmenī. Tas ļauj cerēt, ka Latvijas ražotāju saimnieciskā darbība netiks būtiski ietekmēta. Vienlaikus būtu pārāgri izslēgt šīs bažas no riska faktoriem, jo daudziem ražotājiem (līdzīgi kā lauksaimniekiem attiecībā uz minerālmēslojumu) izejmateriālu jautājums nav kļuvis aktuāls, jo tiem ir izveidoti izejvielu, iepakojuma un komponentu krājumi, tomēr tas var kļūt aktuāls nākotnē, kad tiks veiktas iegādes. Tas ļauj laikus izvērtēt cenu un piegādes nosacījumus un mazināt potenciālus sadārdzinājumus.

23. attēls. Materiālu un ekipējuma trūkums kā ražošanu ierobežojošais faktors (%)

Kopējo rūpniecības izaugsmi gada sākumā veicināja enerģijas ražošana un tās patēriņš aukstās ziemas dēļ. Savukārt karadarbība Tuvajos Austrumos ar enerģijas sektora starpniecību var ietekmēt Latvijas tautsaimniecību mazāk nekā Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gadā, jo šobrīd tā galvenokārt skar degvielas cenu, nevis dabasgāzes pieejamību. Kopš 2022. gada būtiski mainījusies reģionālā dabasgāzes apgāde: stiprināta pārvades kapacitāte starp Lietuvu un Latviju, darbojas jauns sašķidrinātās dabasgāzes terminālis Inko (Somijā), kā arī rasti alternatīvi gāzes piegādātāji. Sabiedrības izmaksu pieauguma risku rada tas, ka naftas produktu patēriņa apjomā absolūtā izteiksmē esam neelastīgi: atšķirtībā no dabasgāzes patēriņa naftas

produktu patēriņš Latvijā ilgu laiku ir stabils, kaut iedzīvotāju skaits sarūk un transporta nozares loma tautsaimniecībā samazinās.

Piesardzīgāku vērtējumu par būvniecības nozares izaugsmi nosaka vājāks inženierbūvniecības veikums, lēnāka publisko investīciju projektu virzība un naftas cenu ietekme uz būvniecības izmaksām. Aktivitāte nozarē saglabās pieaugošu tendenci, taču izaugsme būs mērenāka, nekā iepriekš prognozēts. Inženierbūvniecība līdz šim bijusi galvenais nozares izaugsmes balsts, tomēr tās veikums vājinās. Būvniecības sezonu aizkavēja garā ziema un nelabvēlīgi laikapstākļi, savukārt naftas cenu pieaugums ietekmē ceļu būvniecības izmaksas, kurās degvielas, bitumena un transportēšanas komponente ir visai nozīmīga. Mājokļu būvniecības dinamika kļūst labvēlīgāka un daļēji līdzsvaro vājāku inženierbūvniecību. Investīciju apjomi dzīvojamu ēku būvniecībā atjaunojas straujāk, nekā iepriekš gaidīts. To sekmē labvēlīgi finansēšanas nosacījumi, noturīgs māsaimniecību pieprasījuma kāpums un iepriekš atliktu projektu pakāpeniska atgriešanās tirgū.

Publiskā sektora investīcijas un ES fondu projekti joprojām balsta infrastruktūras un publisko ēku būvniecības aktivitāti, taču lielo projektu īstenošana norit lēnāk, nekā gaidīts. Tāpēc daļa būvdarbu tiks atlikta uz vēlāku laiku, turklāt izmaksu svārstības un paaugstināta ģeopolitiskā nenoteiktība liek uzņēmējiem ievērot piesardzību jaunu projektu uzsākšanā.

Mazumtirdzniecības attīstību kavē vairāki nelabvēlīgi faktori: pēc lielākiem aukstās ziemas apkures izdevumiem nemainīgi smagais ģeopolitiskais fons liek rūpīgāk izvērtēt tēriņus.

Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības ietekme uz nozari pagaidām lēšama kā minimāla, taču nākamajos tirgotāju līgumos ar piegādātājiem var sākt atspoguļoties gan pārvadāšanas un apdrošināšanas izmaksu pieaugums, gan preču ražošanas posmu un piegādes ķēžu pārceļšana uz citiem reģioniem. EK noskaņojuma aptaujās iezīmējas visai būtisks mazumtirgotāju gaidu kāpums attiecībā uz cenu līmeni, kas sakrīt ar patērētāju noskaņojuma pasliktināšanos. Šā gada pirmajā ceturksnī nozares dinamika bija nevienmērīga: pēc janvārī vērotā neraksturīgā kāpuma

reālais apgrozījums atgriezās ierastākā līmenī. Noguldījumu dinamika rāda, ka vismaz daļa no augošajiem iedzīvotāju ienākumiem ir atspoguļojusies uzkrājumu palielinājumā. Gaidot kārtējā mēneša apkures rēķinu un sekojot līdzī ģeopolitiskajām norisēm, iedzīvotāji pirkumus veica piesardzīgi. Valsts atbalsts enerģijas sadārdzinājuma ietekmes mazināšanai, piemēram, akcīzes nodokļa samazināšana dīzeļdegvielai, uzlabos patērētāju noskaņojumu, tomēr nelielā kopējā apmēra dēļ, visticamāk, būtiski neietekmēs mazumtirdzniecības izaugsmi. Auto tirdzniecībā aktivitāte saglabājas stabili augstā līmenī, un tālāku pieaugumu varētu veicināt valsts atbalsts videi draudzīgāku transportlīdzekļu iegādei.

Transporta nozares izaugsmi kavē augošās degvielas izmaksas un augstā nenoteiktība – nozares veikums būs vājāks, nekā iepriekš prognozēts. Autotransporta pārvadājumu aktivitāte saglabājas noturīga, un pieprasījumu balsta iekšējās un ārējās tirdzniecības plūsmu pieaugums. Tomēr nozares izaugsme būs mērenāka, nekā gaidīts, jo spiedienu uz pārvadātāju maržām palielina autoceļu lietošanas maksa (no šā gada 1. marta paplašināts maksas ceļu tīkls un stājušās spēkā vinješu likmju izmaiņas kravas transportam virs 3.5 tonnām) un degvielas cenu pieaugums.

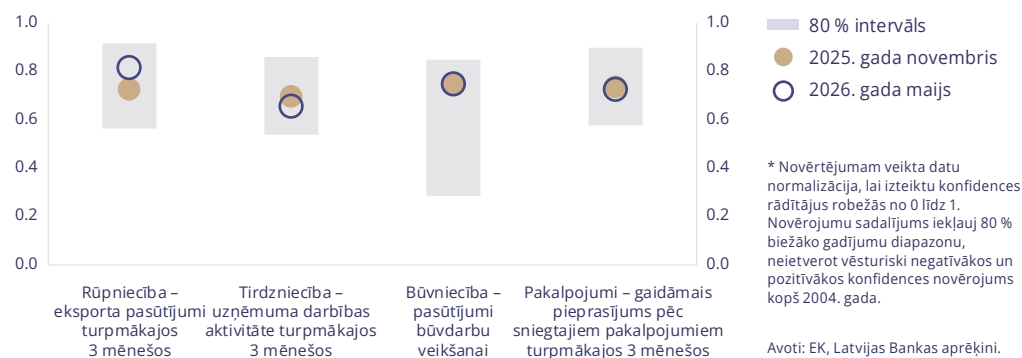
Dzelzceļa transporta un ostu izaugsmes perspektīvas joprojām ir vājas. Aktivitātes pieaugumu galvenokārt kavē vāja tranzīta plūsmu aizstāšana un nepietiekama jaunu kravu piesaiste. Vidējā termiņā perspektīvas var uzlabot industriālo projektu attīstība un ostu darbības diversifikācija, tomēr vāja tranzīta plūsmu aizstāšana un piesardzīga investīciju dinamika liecina, ka kravu apjomi tuvākajā laikā nepieaugs.

Aktivitāte aviotransporta segmentā turpina palielināties, tomēr ir būtiski augusi tā turpmākās attīstības nenoteiktība. Tuvo Austrumu notikumi ir veicinājuši aviācijas degvielas cenas kāpumu, un ir palielinājušās lidsabiedrību operatīvās izmaksas. Tas samazinājis maršrutu rentabilitāti un ierobežos turpmāko izaugsmi. Situāciju nozarē īpaši nestabilu padara Air Baltic Corporation AS finanšu rādītāju pasliktināšanās. Tas palielina neskaidrību saistībā ar

uzņēmuma likviditāti, finansējuma pieejamību un spēju uzturēt stabilu darbību.

Ārējā pieprasījuma vājināšanās un piesardzīgāks mājsaimniecību patēriņš jau atspoguļojas mazāk labvēlīgās uzņēmējdarbības perspektīvās. Kopš karadarbības sākuma Tuvajos Austrumos uzņēmēju turpmākās aktivitātes vērtējums ir manāmi pasliktinājies. Tomēr ražotāji un būvnieki uzņēmējdarbības perspektīvas joprojām vērtē augstāk nekā pērnā gada izskaņā, savukārt mazumtirgotāju un pakalpojumu sniedzēju vērtējums ir vājāks.

24. attēls. **Uzņēmēju novērtējums*** par turpmāko uzņēmējdarbības attīstību (koeficients; 3 mēnešu vidējais)

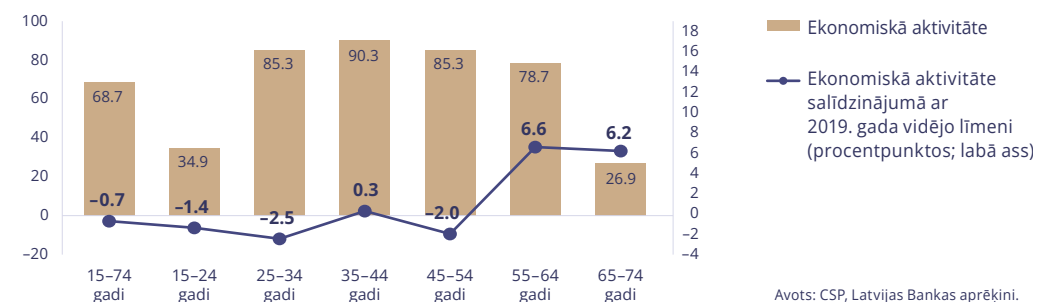
Darba tirgus: bezdarbs

Darbaspēka piedāvājums būtiski nepieaug, bet darbaspēka pieprasījums nedaudz mazinās vājākas ekonomiskās izaugsmes dēļ. Tomēr darba tirgus saglabājas saspringts, un prognožu periodā – lai gan lēnāk, nekā iepriekš prognozēts, – bezdarbs turpinās samazināties.

Prognozes	2025	2026		2027		2028	
	Fakts	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.
Bezdarbs (% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita; sezonāli koriģēti dati)	6.9	6.6	6.7	6.4	6.5	6.2	6.3

Darbaspēka piedāvājumu īstermiņā balstīs iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes pieaugums, šim rādītājam tuvojoties līmenim, kāds bija pirms pandēmijas. Tomēr, ņemot vērā iedzīvotāju skaita dinamiku, vecuma struktūru un migrācijas plūsmas, vidējā periodā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita pieaugums nav gaidāms. Īstermiņā ekonomisko aktivitāti kāpinās jaunieši, kuriem pašlaik ir 15–19 gadu un kuri jau tiek iekļauti darbaspēka aprēķinos, bet pašlaik lielāku uzmanību pievērš mācībām un tuvāko gadu laikā var uzsākt arī aktīvas darba gaitas. Vienlaikus nākamā jauniešu vecuma kohorta jau ir mazāka (tāpēc ekonomisko aktivitāti mazāk ietekmēs šo jauniešu lēmums turpināt mācības vai strādāt).

25. attēls. Iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte pa vecuma grupām 2026. gada 1. ceturksnī (%) un ekonomiskās aktivitātes pārmaiņas salīdzinājumā ar 2019. gada vidējo līmeni (procentpunktos)

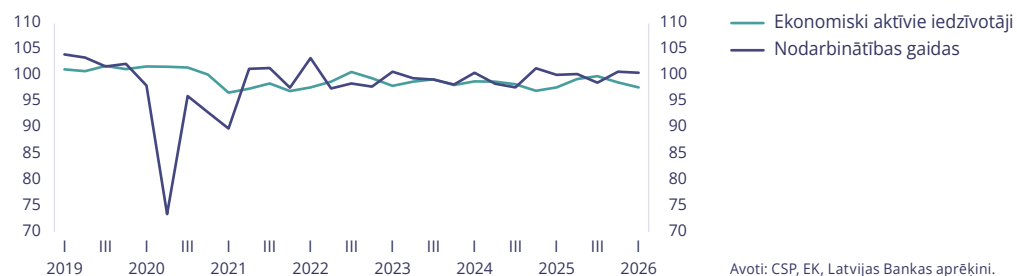

Darbaspēka piedāvājuma trūkumu papildus kompensē pirmspensijas un pensijas vecuma iedzīvotāji, kuri izvēlas turpināt strādāt un kuru ekonomiskā aktivitāte ir būtiski pieaugusi salīdzinājumā ar tās līmeni pirms pandēmijas. Arī vidējā termiņā un ilgtermiņā šo grupu ekonomiskā aktivitāte, visticamāk, saglabāsies augsta – gan kā reakcija uz pieprasījumu pēc darbaspēka, gan kā šīs vecuma grupas iedzīvotāju iespēja gūt papildu ienākumus. Tomēr kopumā tautsaimniecībā pieejamie darbaspēka resursi ir ierobežoti un, nemainoties migrācijas tendencēm, pamazām saruks.

Kaut ekonomiskajā vidē valda nenoteiktība, darbaspēka pieprasījums mazinās vien nedaudz.

Uzņēmēju nodarbinātības gaidas tuvākajiem mēnešiem pašlaik atbilst vēsturiski vidējam līmenim, tomēr to tendence pēdējos mēnešos ir lejupvērsta, un salīdzinājumā ar pērnā gada nogali tās ir nedaudz mazinājušās. Tas visvairāk notiek pakalpojumu sektorā – tajā nodarbināto skaits tuvāko mēnešu laikā varētu sarukt. Ārējā pieprasījuma palēnināšanās un arī iekšzemes patērētāju piesardzība tēriņos atsevišķiem uzņēmumiem var radīt jaunus izaicinājumus, tomēr būtisks bezdarba pieaugums valstī nav gaidāms. Bezdarbs turpinās samazināties arī tuvāko gadu laikā, bet saskaņā ar pašreizējo vērtējumu tas notiks lēnāk, nekā tika prognozēts iepriekš.

26. attēls. Ekonomiski aktīvie iedzīvotāji (indekss 2019=100) un uzņēmēju nodarbinātības gaidas (100 = vēsturiski vidējais)

Darba tirgus: darba alga

Algu pieaugums saglabāsies spēcīgs, tomēr to nedaudz ierobežos tautsaimniecības nenoteiktība un darbaspēka pieprasījuma neliela mazināšanās.

Prognozes	2025	2026		2027		2028	
	Fakts	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.
Nominālā bruto alga (gada pārmaiņas; %)	7.7	7.6	7.4	7.6	7.3	7.9	7.5

Darba algu pieauguma prognozi mazina dati par algām pērnā gada nogalē un mērenāks darbaspēka pieprasījums, bet darba algu straujāku samazināšanos kavē augstāka inflācija.

2025. gada nogalē algu pieaugums kļuva lēnāks, un tas ietekmē arī vidējās algas prognozi 2026. gadam. Turklāt, darba tirgum vismaz īstermiņā kļūstot nedaudz mazāk saspringtam un kopējam pieprasījumam pēc darbaspēka mazinoties, darba ņēmēju pozīcijas pārrunās par atalgojuma palielinājumu var būt vājākas, un tas nozīmētu mērenāku vidējās algas pieaugumu. Tomēr augstāka inflācija var mudināt darba ņēmējus prasīt straujāku algas palielinājumu, lai gan resursu cenu celšanās vienlaikus nozīmē arī uzņēmēju izmaksu pieaugumu, ko ne vienmēr

var pārlikt uz patērētājiem, paceļot gala produktu cenas un tādējādi gūstot iespēju straujāk kāpināt darbinieku algas.

Īstermiņā algu pieauguma tempi mazināsies, bet vēlāk, tautsaimniecībai atgūstoties, atkal pieaugs. Bezdarbam mazinoties nedaudz lēzenākos tempos un tautsaimniecībai piedzīvojot nenoteiktību, gaidāms, ka algu pieaugums, lai gan joprojām būs nozīmīgs, 2026. un 2027. gadā mazināsies, bet pēc tam, tautsaimniecībai attīstoties un darba tirgum atkal kļūstot saspringtākam, pieaugs nedaudz ātrākā tempā. Gaidāms, ka visā prognožu periodā privātā sektora algas pieaugs straujāk nekā sabiedriskā sektora algas.

Plānoto likumu grozījumu ietekme var būt vairāk jūtama atsevišķos uzņēmumos vai nozarēs, bet nav gaidāma būtiska ietekme uz kopējo situāciju darba tirgū. Izskatīšanā Saeimā ir vairāki Darba likuma grozījumi (piemēram, par zemāku minimālo likmi virsstundu darba apmaksai plašākam darbinieku lokam), kas vairāk var ietekmēt tos sektorus, kuros sezonas laikā ir plašāka virsstundu darba izmantošana (piemēram, lauksaimniecību). Ilgtermiņā, iespējams, šādas pārmaiņas sekmētu korekcijas regulārajā darba samaksā, tomēr pašlaik būtiska ietekme uz darba algas prognozi no šiem iespējamajiem grozījumiem nav gaidāma.

Inflācija

Inflācijas prognoze palielināta šim un nākamajam gadam, un tā galvenokārt atspoguļo energoresursu cenu kāpumu pasaulē Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības dēļ. Šā faktora ietekmi mazināja zemākas globālās pārtikas izejvielu cenas un mērenāks algu kāpums. Paredzams, ka prognožu periodā inflācija tuvosies 4 % līmenim un atsevišķos mēnešos to pārsniegs.

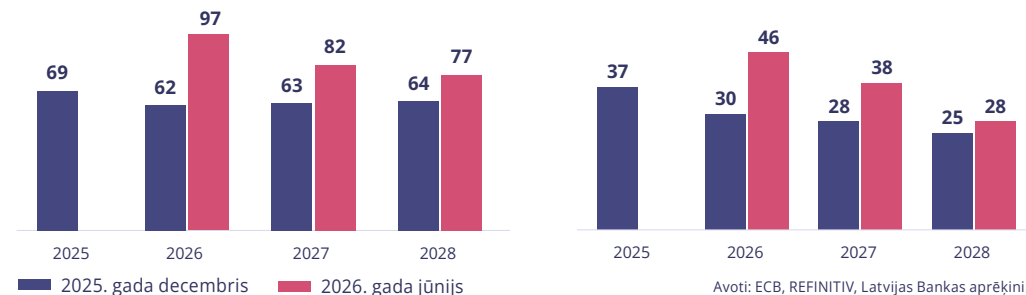
Prognozes	2025	2026		2027		2028	
	Fakts	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.	Dec.	Jūn.
Inflācija (SPCI; gada pārmaiņas; %)	3.8	3.2	3.6	2.9	3.8	3.6	3.4

Energoresursu globālo cenu prognozes ir būtiski pieaugušas. To noteica šā gada 28. februārī uzsāktā karadarbība Tuvajos Austrumos – reģionā, kur atrodas gan būtiskas naftas un dabasgāzes ieguves un pārstrādes jaudas, gan arī Hormuza šaurums, kura blokāde kavē šo produktu eksportu uz pārējo pasauli. Tādējādi naftas un dabasgāzes cenu prognozes, kas

pamatojas uz nākotnes darījumu cenām, šim gadam pieaugušas pusotru reizi. Būtiski augušas arī naftas pārstrādes izmaksas, tāpēc dažu naftas produktu (piemēram, dīzeļdegvielas un aviācijas degvielas) cenas Eiropā ir palielinājušās pat vairāk nekā jēlnaftas cenas.

27. attēls. **Naftas cena** (ASV dolāri par barelu)

28. attēls. **Dabasgāzes cena** (eiro/MWh)

→ 3. ielikums. Vai degvielas cenu kāpuma un cenu krituma efekti ir simetriski?

Karadarbība Tuvajos Austrumos ir būtiski palielinājusi inflācijas prognožu augšupvērstos riskus. Pirmkārt, pieaugušas energoresursu cenu ikdienas svārstības un to prognožu nenoteiktība. Tirgus analizē dažādus notikumu attīstības scenārijus, arī tādus, kuri paredz vēl lielāku energoresursu cenu kāpumu, – piemēram, ja karadarbība ieilgs un būtiski cietīs Persijas līča valstu naftas un gāzes ieguves infrastruktūra. Otrkārt, karadarbība Tuvajos Austrumos pa dažādiem kanāliem sadārdzina pārtikas produktu ražošanu: dārgāka degviela sadārdzina ražas sēšanas, novākšanas un transportēšanas izmaksas; dārgāka dabasgāze sadārdzina slāpekļa mēslošanas līdzekļu ražošanu; Hormuza šauruma blokāde apgrūtina mēslošanas līdzekļu ražošanai svarīgā amonjaka un slāpekļa piegādi. Treškārt, ir mazinājusies rūpniecībā plaši lietoto naftas pārstrādes blakusproduktu izlaide. Piemēram, mazāks sēra un tādējādi arī

sērskābes piedāvājums kāpina plaša preču spektra – metālu, elektronikas, farmācijas preču, mazgāšanas līdzekļu – ražošanas izmaksas. Ceturtkārt, pozitīvs un ilgstošs cenu šoks var palielināt inflācijas gaidas un veidot otrās kārtas cenu spiedienu. Piemēram, algas pirkjspējas zudums inflācijas dēļ darba roku trūkuma apstākļos var motivēt darbiniekus prasīt lielāku algas pielikumu, nekā būtu pamatoti ar produktivitātes palielinājumu.

Augstākas energoresursu cenas pamatinflāciju palielina ar novēlojumu. Vairāki pamatinflācijas komponenti, piemēram, gaisa transports, tūrisma braucieni vai autoskolas nodarbības, ir tiešā veidā atkarīgi no pieaugušām degvielas cenām, savukārt lielāki apkures rēķini var palielināt vairāku citu pakalpojumu cenu.

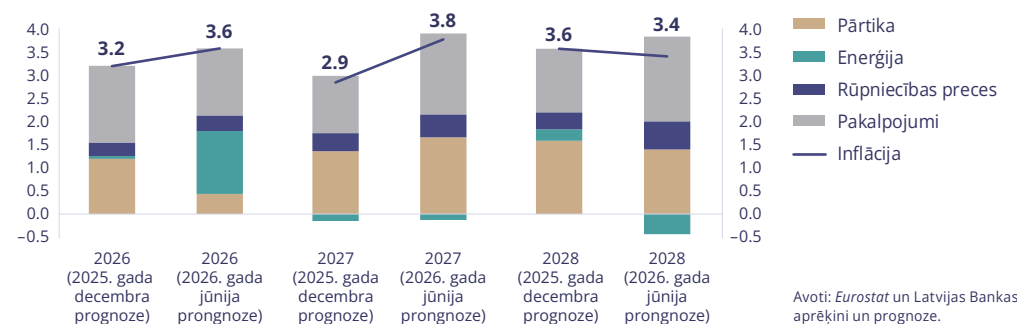
Globālās pārtikas izejvielu cenas un iekšzemes darbaspēka izmaksas ir zemākas, nekā gaidīts.

Tam ir samazinoša ietekme uz inflācijas prognozi. Līdz šim nav realizējušās bažas par Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības izraisīto būtisko globālo pārtikas izejvielu cenu kāpumu. Pat pretēji, globālās pārtikas izejvielu cenas kopumā šobrīd ir mazliet zemākas nekā pērnā gada beigās. To noteikuši vairāki faktori: lielie globālie graudu krājumi un labas graudaugu ražas perspektīvas ES valstīs labvēlīgu laikapstākļu dēļ, globāls piena produktu un cukura pārpalikums, prognozes par rekordlielu kafijas ražu Brazīlijā. Pērnā gada nogalē un šā gada 1. ceturksnī atalgojuma kāpums bijis mazāks par prognozēto, un algas prognoze ir nedaudz mazināta.

Inflāciju ierobežo zemāks akcīzes nodoklis dīzeļdegvielai un zemāks PVN dažiem pārtikas produktiem. Lai daļēji mazinātu strauji augošās dīzeļdegvielas cenas ietekmi uz tautsaimniecību un iedzīvotājiem, uz trim mēnešiem (no 2026. gada aprīļa līdz jūnijam) tika samazināts akcīzes nodoklis dīzeļdegvielai. Par 8.6 centiem par litru lētāka degviela var kompensēt aptuveni sestdaļu no dīzeļdegvielas cenas pieauguma, ko izraisījusi karadarbība Tuvajos Austrumos. Ņemot vērā ietekmes pilno transmisiju uz degvielas cenām un netiešo ietekmi uz citu produktu cenām, inflācijas prognoze šim gadam samazināta par 0.06 procentpunktiem. Savukārt

lēmums no 2026. gada jūlija uz vienu gadu samazināt PVN dažiem pārtikas produktiem (maizei, vistas gaļai, pienam un olām; no 21 % uz 12 %) samazina šā gada inflācijas prognozi par 0.11 procentpunktiem (ar pieņēmumu par transmisiju uz patēriņa cenām 75 % apmērā, kas ir līdzīga 2018. gada norisēm). Kopumā nodokļu pārmaiņu ietekme uz inflāciju saglabāsies palielinoša: piemēram, šā gada akcīzes nodokļa likmju pieaugums tabakas izstrādājumiem un alkoholiskajiem dzērieniem ar pilnu transmisiju uz cenām var palielināt kopējo cenu līmeni attiecīgi par 0.28 un 0.10 procentpunktiem.

29. attēls. **Inflācijas prognoze Latvijā** (SPCI; gada pārmaiņas; %) **un komponentu devumi** (procentpunktos)

Scenāriju analīze: 1. scenārijs

Akcīzes nodokļa samazinājuma ietekme uz mājsaimniecību izdevumiem¹

Motivācija

Karadarbības Tuvajos Austrumos ietekmē pasaulē pieaug energoresursu cenas, kas visai ātri atspoguļojas arī degvielas cenu kāpumā. Latvijā 2026. gada marta beigās degvielas cena salīdzinājumā ar vidējo cenu iepriekšējo triju mēnešu laikā bija pieaugusi par 21 %² un līdzīgā līmenī noturējās līdz vasaras sākumam. Visstraujāk kāpa dīzeļdegvielas cena – šajā periodā tā pieauga par 23 %. Šāds kāpums tiešā veidā palielināja transporta izmaksas un tādējādi ietekmēja iedzīvotāju pirktspēju. Lai mazinātu negatīvo ietekmi un inflāciju, valstī īslaicīgi tika samazināts akcīzes nodoklis dīzeļdegvielai.

Atbalsta pasākums bija pieejams gan uzņēmumiem, tostarp lauksaimniekiem, gan mājsaimniecībām. Šā scenārija ietvaros fokusējami uz mājsaimniecību sektoru un novērtējam valsts atbalsta tiešo ietekmi uz dažādu ienākumu grupu pirktspēju un mājsaimniecību transporta izdevumiem.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomistes Baiba Brusbārde un Ludmila Fadejeva.

² Degvielas vidējās svērtās cenas izmaiņas 2026. gada 26. martā salīdzinājumā ar cenu laika periodā no 2025. gada decembra līdz 2026. gada februāra beigām. Šajā periodā dīzeļdegvielas cena pieauga par 23 % un benzīna cena pieauga par 14 %. Aprēķini balstīti uz iknedēļās naftas cenām (*DG Energy*). Avots: *Weekly Oil Bulletin*.

Scenāriju raksturojums

Lai novērtētu to, kā akcīzes nodokļa samazinājums dīzeļdegvielai ietekmēja mājsaimniecības, Latvijas Banka ir veikusi analīzi, izmantojot mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma (MFPA)³ datus un izmantojot EUROMOD-ITT mikrosimulācijas modeli⁴.

Scenārija ietvaros izmantoti šādi pieņēmumi:

- kā atbalsta pasākums tiek modelēts akcīzes nodokļa samazinājums dīzeļdegvielai par 15.2 %, proti, no 467 eiro līdz 396 eiro par 1000 litriem;
- atbalsta pasākums ir terminēts: no 2026. gada aprīļa līdz jūnija beigām;
- mājsaimniecību patēriņa apjoms īstermiņā nemainās, tādējādi izdevumi dīzeļdegvielai pieaug proporcionāli cenu pārmaiņām;
- izdevumi citiem transporta pakalpojumiem (piemēram, sabiedriskajam transportam) nemainās.

Analīze aptver pirmās kārtas efektu no akcīzes nodokļa samazinājuma dīzeļdegvielai un tikai attiecībā uz mājsaimniecībām. Tā neietver dīzeļdegvielas cenas kāpuma pārnesei uz citu preču un pakalpojumu cenām, kā arī nevērtē samazinātā akcīzes nodokļa ietekmi uz uzņēmumiem.

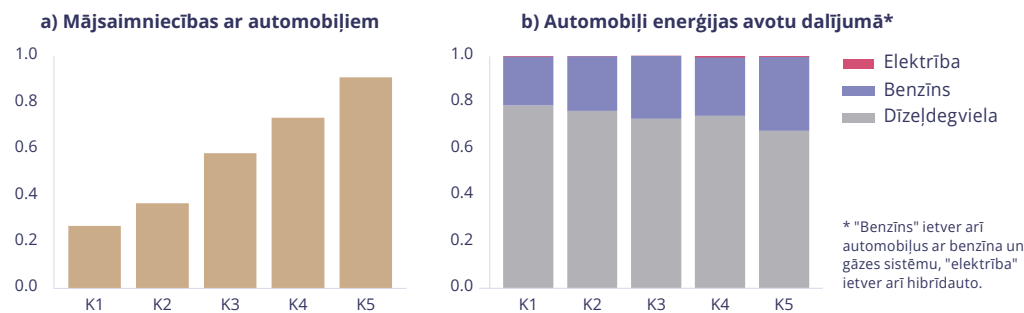
³ Plašāk: MFPA, Latvijas Banka, Statistikas dati.

⁴ EUROMOD ir Eiropas Savienības nodokļu un pabalstu mikrosimulācijas modelis. Tas ļauj salīdzināmā veidā novērtēt nodokļu un pabalstu ietekmi uz mājsaimniecību ienākumiem un darba stimuliem gan atsevišķās ES valstīs, gan ES kopumā. Kopš 2021. gada modeli uztur un attīsta EK Kopīgais pētniecības centrs sadarbībā ar Eurostat un ES valstu nacionālajām komandām (plašāk: HOME | EUROMOD). EUROMOD-ITT modelis ir papildināts ar patēriņa bloku un netiešajiem nodokļiem, tostarp akcīzes nodokļi. Tādējādi šajā modelī tiek apvienoti EU-SILC dati par mājsaimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem (plašāk: EU-SILC, Centrālā statistikas pārvalde) un CSP aptaujas dati par mājsaimniecību budžetu (plašāk: MBA, Centrālā statistikas pārvalde), kas ietver datus arī par patēriņa struktūru individuālās patēriņa veidu klasifikācijas (COICOP) līmenī, kā arī ir veikta cenu un ienākumu indeksācija līdz 2025. gadam.

Dīzeļdzinēja automobiļu īpatsvars Latvijā

MFPA dati par 2023. gadu liecina, ka zemāko ienākumu grupā automobiļi pieder aptuveni 27 % mājsaimniecību. Savukārt augstāko ienākumu grupā automobiļi ir vairāk nekā 90 % mājsaimniecību īpašumā, un tajā vienai mājsaimniecībai vidēji ir 1.9 automobiļi. Dominējošais vieglo automobiļu degvielas veids Latvijā ir dīzeļdegviela – dīzeļdzinēji ir aptuveni divām trešdaļām mājsaimniecību autoparka. Tas redzams gan zemāko (79 %), gan augstāko (68 %) ienākumu grupās, un šis rādītājs ir viens no augstākajiem ES (vidēji ES – 40 %)⁵. Būtiskākā atšķirība vērojama autoparka vecumā: zemāko ienākumu grupā vairāk nekā 30 % automobiļu ir vecāki par 25 gadiem, savukārt augstāko ienākumu grupā šādu transportlīdzekļu īpatsvars nepārsniedz 10 %.

1.1. attēls. Mājsaimniecību, kurām pieder automobiļi, īpatsvars un automobiļu dalījums pēc degvielas veida katrā ienākumu kvintilē (decimāldaļās)

Piezīmes. Ienākumu kvintilē apvienota viena piektdaļa no visām mājsaimniecībām, ranžējot tās pēc ienākumiem. K1 ir mājsaimniecības ar zemākiem ienākumiem, un K5 ir mājsaimniecības ar augstākiem ienākumiem.
Avoti: MFPA dati, 2023. gads, Latvijas Bankas aprēķini.

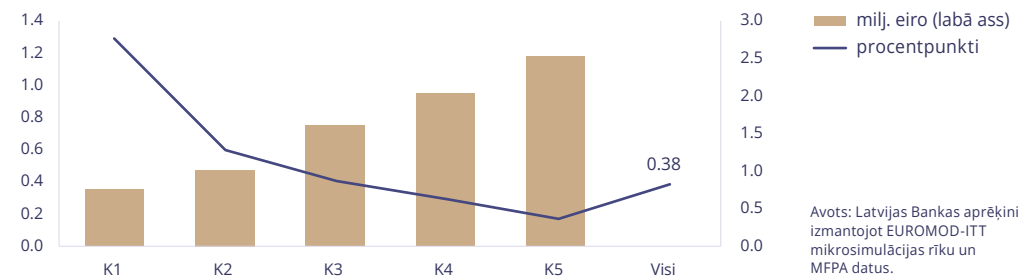
⁵ "Passenger cars in the EU", Eurostat, January 2026.

Kopumā Latvijā vieglais automobiļis pieder aptuveni 60 % mājsaimniecību, un tas ir mazāk nekā vidēji ES (78 %). Vienlaikus dīzeļdzinēja automobiļu īpatsvars Latvijā pārsniedz ES vidējo līmeni un ir līdzīgs visās mājsaimniecību ienākumu grupās. Tāpēc dīzeļdegvielas akcīzes nodokļa samazinājuma ietekme skar lielu daļu mājsaimniecību neatkarīgi no ienākumu līmeņa.

Rezultāti

Modeļa simulācijas rezultāti liecina, ka akcīzes nodokļa samazinājuma dīzeļdegvielai tiešā ietekme uz inflāciju šā gada aprīlī–jūnijā ir 0.17 procentpunktu kritums⁶. Vienlaikus valsts atbalsta rezultātā to mājsaimniecību izdevumi, kurām ir personīgais transports ar dīzeļdzinēju, triju mēnešu periodā samazinājās vidēji par 24 eiro katrā mājsaimniecībai. Atbalsta kopējā apmēra sadalījuma vērtību atšķirības dažādās ienākumu grupās skaidrojamas ar mazāku privātā transporta īpatsvaru zemo ienākumu grupas mājsaimniecībās.

1.2. attēls. Mājsaimniecību izdevumu samazinājums par transportu (milj. eiro; trīs mēnešos; dalījums kvintilēs) un transporta izdevumu īpatsvara samazinājums rīcībā esošajos ienākumos mājsaimniecībām ar dīzeļdzinēja auto (procentpunktos; dalījums kvintilēs)

⁶ Tas neietver degvielas cenu kāpuma ietekmi uz citu preču un pakalpojumu cenām.

Vērtējot šā 24 eiro atbalsta ietekmi pret rīcībā esošajiem ienākumiem, secināms, ka akcīzes nodokļa samazinājuma rezultātā transporta izdevumu īpatsvars mājsaimniecībām ar dīzeļdzinēja automobiļiem samazinājās vidēji par 0.38 procentpunktiem. Ietekme uz zemāko ienākumu kvintiles ģimenēm ir izteiktāka (1.2 procentpunkti), jo atbalsts veido lielāku to ienākumu īpatsvaru.

Secinājums

Akcīzes nodokļa samazinājums dīzeļdegvielai cenu kāpuma apstākļos īstermiņā nedaudz mazina inflāciju, kā arī samazina mājsaimniecību transporta izdevumus. Pasākums ir mērķēts uz cenu šoka visvairāk skarto resursu – dīzeļdegvielu, kas Latvijā ir izplatītākā mājsaimniecībām piederošo automobiļu degviela. Vienlaikus ietekmes sadalījums dažādās ienākumu grupās nav vienmērīgs. To nosaka automobiļu pieejamības un lietošanas intensitātes atšķirības dažādās ienākumu grupās. Attiecībā pret ienākumiem atbalsts ir nozīmīgāks zemo ienākumu mājsaimniecībās ar dīzeļdzinēja auto nekā mājsaimniecībās ar augstākiem ienākumiem.

Kopumā šāds atbalsta pasākums var kalpot kā ātri piemērojams instruments inflācijas un transporta izmaksu mazināšanai. Vienlaikus fiskālās disciplīnas kontekstā ir svarīgi to saglabāt kā īslaicīgu un skaidri ierobežotu pasākumu. Turklāt tas mazina stimulu ierobežot energoresursu patēriņu.

Scenāriju analīze: 2. scenārijs

Tuvo Austrumu karadarbības ietekme uz Latvijas tautsaimniecību¹

Motivācija

Kopš 2026. gada februāra izskaņas Tuvajos Austrumos notiekošās karadarbības rezultātā ir būtiski samazinājies pasaules energoresursu piedāvājums. Tiešu bojājumu un ierobežotas kuģu plūsmas caur Hormuza šaurumu dēļ globālais naftas² un dabasgāzes³ piedāvājums samazinājies attiecīgi par 14 % un 20 %. Tā rezultātā būtiski pieaugušas energoresursu cenas.

Scenāriju raksturojums

Novērtējot energoresursu cenu ietekmi uz inflāciju un IKP, tiek izskatīti četri iespējamie naftas un dabasgāzes cenu attīstības scenāriji – bāzes, nelabvēlīgais, pesimistiskais un labvēlīgais scenārijs. Visi četri scenāriji ir izstrādāti saskaņā ar ECB pieņēmumiem par naftas un dabasgāzes cenu dinamiku.

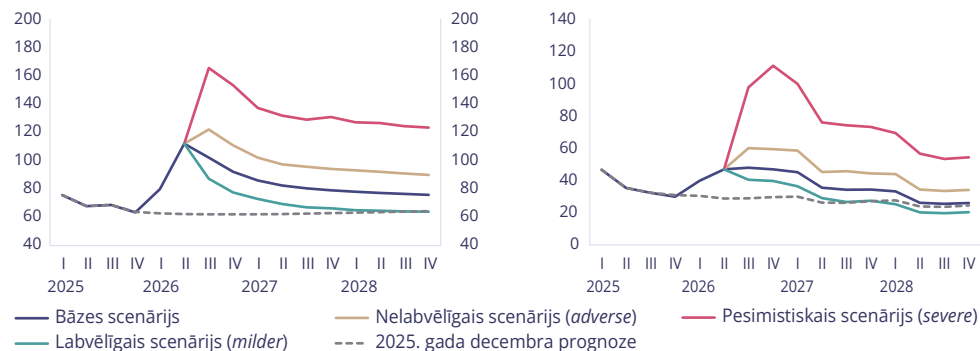
¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Andrejs Bessonovs, Patrick Grüning un Andrejs Zlobins.

² Oil Market Report – May 2025, International Energy Agency.

³ Gas Market Report, Q2-2026, International Energy Agency.

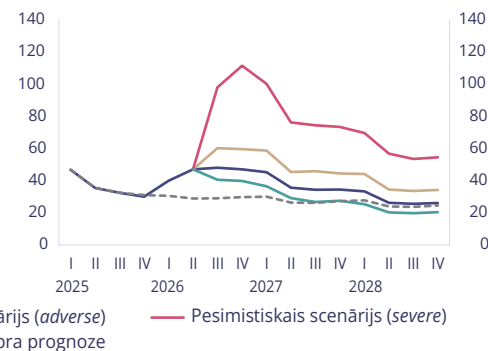
1. Bāzes scenārijā tiek pieņemts, ka tirgus pašreizējais redzējums par energoresursu cenām atspoguļo ticamāko karadarbības attīstības gaitu. Naftas cenas 2026. gada sākumā pieauga līdz 110–115 ASV dolāriem par barelu, bet pēc tam tās pakāpeniski samazinās, stabilizējoties nedaudz virs 75 ASV dolāriem par barelu. Dabasgāzes cenas pieauga līdz 45–50 eiro par MWh un turpmākajos gados arī pakāpeniski samazinās. Šajā scenārijā tiek pieņemts, ka būtiskākie piegādes traucējumi ir īslaicīgi un alternatīvie piegādes avoti daļēji kompensē zaudēto energoresursu eksportu.
2. Nelabvēlīgais scenārijs paredz ilgstošākus energoresursu piegādes traucējumus vismaz līdz 2026. gada 3. ceturksnim bez būtiskiem turpmākiem enerģētikas infrastruktūras bojājumiem Persijas līča reģionā. Naftas cenas sasniedz aptuveni 120 ASV dolārus par barelu, bet dabasgāzes cenas pieaug līdz aptuveni 60 eiro par MWh. Energoresursu cenu un apjomu normalizēšanās paredzēta no 2026. gada 4. ceturkšņa. Energoresursu cenas saglabājas paaugstinātas ilgāku laiku, atspoguļojot ilgstošus eksporta ierobežojumus un augstāku ģeopolitisko risku prēmiju.
3. Pesimistiskajā scenārijā tiek pieņemts, ka piegādes traucējumi ilgs vismaz līdz 2026. gada 4. ceturksnim ar būtiskiem enerģētikas infrastruktūras bojājumiem Persijas līča reģionā. Tas būtiski un ilgstoši ierobežo kuģu satiksmi caur Hormuza šaurumu un ievērojami samazina energoresursu eksportu no Persijas līča valstīm. Naftas cenas īslaicīgi sasniedz aptuveni 160 ASV dolārus par barelu, savukārt dabasgāzes cenas pārsniedz 100 eiro par MWh. Energoresursu cenu un apjomu normalizēšanās sāksies 2027. gada 1. ceturksnī. Lai gan cenas pakāpeniski samazināsies, enerģētikas infrastruktūras bojājumu dēļ tās visā prognožu periodā saglabājas ievērojami augstākas nekā bāzes scenārijā.
4. Labvēlīgajā scenārijā tiek pieņemts, ka karadarbība Tuvajos Austrumos varētu izbeigties ļoti īsā laikā. Naftas un dabasgāzes cenas 2026. gada 3. ceturksnī varētu būt par 15–20 % zemākas nekā bāzes scenārijā. Normalizējoties pasaules naftas un dabasgāzes tirgiem, tās cenas 2026. gada otrajā pusē strauji samazināsies un līdz gada beigām sasniegs līmeni, kāds bija pirms karadarbības.

2.1. attēls. Naftas cenu pieņēmumi (ASV dolāri par barelu)

Avoti: ECB un REFINITIV dati, autoru aprēķini.

2.2. attēls. Dabaszgāzes cenu pieņēmumi (eiro/MWh)

- Latvijas DSGE modelis⁵, kurā energoresursu cenu pieauguma ietekme modelēta kā importa cenu šoks, balstoties uz BME aplēsto importa deflatora elastību pret naftas un dabaszgāzes cenu pārmaiņām;
- mazas un atvērtas tautsaimniecības EDSGE modelis ar ražošanas tīkliem⁶, kas kalibrēts atbilstoši Latvijas tautsaimniecības struktūrai. Energoresursu cenu pieauguma ietekme modelēta kā fosilā kurināmā cenu šoks (naftas un dabaszgāzes sintētiskais indekss). Modelī ietvertas 16 nozares NACE 1 līmenī, divu veidu mājsaimniecības (optimizējošās un ierobežotās) ar atšķirīgu patēriņa groza sastāvu un enerģijas sektors, kurā darbojas "zaļās" un "netīrās" enerģijas ražotāji. "Zaļo" enerģiju ražo, izmantojot kapitālu un atjaunojamo resursu, savukārt "netīro" enerģiju ražo vienīgi no fosilā kurināmā.

Ietekme uz inflāciju

Lai novērtētu scenāriju ietekmi uz inflāciju un Latvijas IKP, izmantoti šādi Latvijas Bankas modeļi un rīki:

- empīrisks Beijesa vektoru autoregresijas (BVAR) modelis, kurā iekļauti svarīgākie makroekonomiskie rādītāji (reālais IKP, inflācija, īstermiņa procentu likme – 3 mēnešu EURIBOR) un energoresursu cenas (*Brent* jēlnaftas cena un *Title Transfer Facility* dabaszgāzes cena). Energoresursu cenu šoki identificēti, izmantojot zīmju un nulles ierobežojumu pieeju un kontrolējot kopējā pieprasījuma un piedāvājuma, kā arī monetārās politikas šoku ietekmi;
- bāzes modeļu elastības (BME), kuras atspoguļo makroekonomisko rādītāju parciālas elastības pret atsevišķiem neatkarīgiem šokiem un ir iegūtas, izmantojot Latvijas makroekonomisko modeli⁴;

Modelēšanas rezultāti liecina, ka energoresursu cenu pieaugums visos scenārijos rada būtisku augšupvērstu ietekmi uz inflāciju, īpaši 2026. gadā, kad energoresursu cenu šoks ir viziteiktākais. Bāzes scenārijā vidējā ietekme uz inflāciju 2026. gadā ir 1–1.5 procentpunkti. Turpmākajos gados ietekme pakāpeniski mazinās, tomēr saglabājas pozitīva arī 2027. gadā. Līdz 2028. gadam lielākajā daļā modeļu ietekme jau ir tuvu nullei vai kļūst neliela negatīva, jo sāk izzust energoresursu cenu bāzes efekti.

Nelabvēlīgajā scenārijā inflācijas pieaugums ir izteiktāks – 2026. gadā tas sasniedz aptuveni 1.5–2 procentpunktus, bet 2027. gadā joprojām saglabājas tuvu 2 procentpunktiem. Tas atspoguļo ilgstošāku energoresursu cenu noturību augstā līmenī.

Pesimistiskajā scenārijā inflācijas ietekme ir ļoti būtiska. Atkarībā no izmantotā modeļa

⁴ Beņkovskis, K., Stikuts, D., *Latvijas makroekonomiskais modelis*, makroekonomika.lv, 13.06.2006.

⁵ Bušs, G., Grüning, P. (2023). *Fiscal DSGE model for Latvia*. *Baltic Journal of Economics*, 23(1), 1–44.

⁶ Grüning, P., Kantur, Z. (tikš publicēts), *Energy Shocks, Supply Disruptions, and Fiscal Policy in Euro Area Production Networks*, Latvijas Bankas pētījums.

2026. gadā inflācija var būt par 2.5–4 procentpunktiem augstāka nekā bāzes scenārijā. Arī 2027. gadā ietekme saglabājas ievērojama un dažos modeļos pārsniedz 3 procentpunktus. Tas liecina, ka ilgstošs un spēcīgs energoresursu cenu šoks var būtiski aizkavēt inflācijas atgriešanos pie ECB mērķrādītāja.

Labvēlīgajā scenārijā inflācijas ietekme ir būtiski mazāka nekā pārējos scenārijos. 2026. gadā inflācija ir tikai aptuveni par 0.5–1 procentpunktu augstāka nekā 2025. gada decembra prognozē. To lielākoties nosaka jau faktiskais energoresursu cenu kāpums. Taču 2027. gadā ietekme kļūst minimāla. Līdz 2028. gadam daļa modeļu pat uzrāda nelielu negatīvu ietekmi uz inflāciju, atspoguļojot strauju energoresursu cenu normalizēšanos pēc karadarbības beigām.

Jāatzīmē, ka dažādu modeļu rezultātu intervāli ir samērā plaši, īpaši pesimistiskajā scenārijā. Tas norāda uz ievērojamu nenoteiktību attiecībā uz energoresursu cenu pārnesi uz patēriņa cenām.

Ietekme uz IKP

Vienlaikus ar inflācijas pieaugumu energoresursu cenu šoks negatīvi ietekmē ekonomisko aktivitāti. Augstākas enerģijas izmaksas samazina uzņēmumu konkurētspēju, ierobežo investīcijas un mazina mājsaimniecību patēriņu.

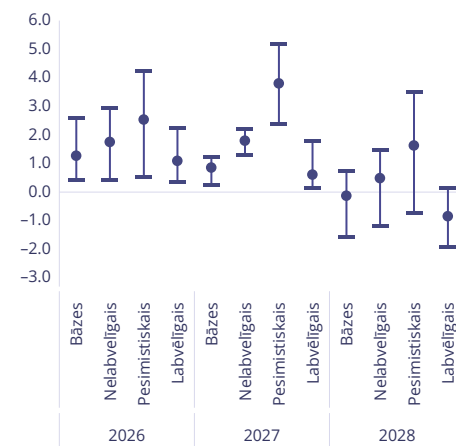
Bāzes scenārijā Latvijas IKP pieaugums 2026. gadā samazinās aptuveni par 1 procentpunktu. Negatīvā ietekme saglabājas arī 2027. gadā, taču tā kļūst mazāk izteikta. Līdz 2028. gadam lielākajā daļā modeļu tautsaimniecība pakāpeniski pielāgojas augstākām enerģijas cenām un ietekme būtiski samazinās.

Nelabvēlīgajā scenārijā IKP pieauguma samazinājums 2026.–2027. gadā sasniedz 1–1.5 procentpunktus. Lai gan 2028. gadā daļa modeļu jau uzrāda gandrīz neitrālu ietekmi, ekonomiskā aktivitāte joprojām saglabājas zemāka nekā bāzes scenārijā.

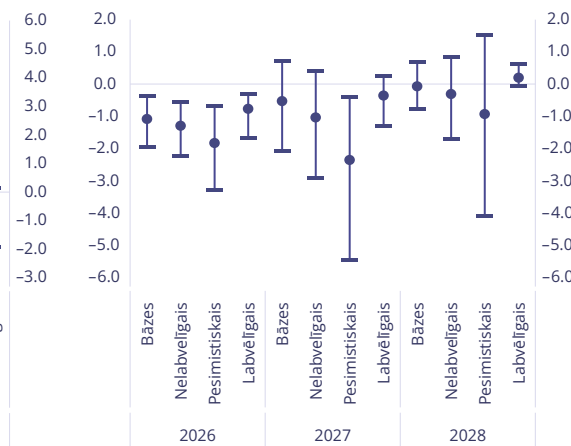
Pesimistiskajā scenārijā negatīvā ietekme uz tautsaimniecību ir ievērojama. Vidējā negatīvā ietekme uz IKP pārmaiņu tempu 2026. gadā tuvojas 2 procentpunktiem, bet atsevišķos modeļos pārsniedz 3 procentpunktus. Vislielākā ietekme novērojama 2027. gadā, kad dažos modeļos IKP pieaugums ir par vairāk nekā 3 procentpunktiem zemāks nekā bāzes scenārijā. Lai gan līdz 2028. gadam ietekme pakāpeniski mazinās, ekonomiskās aktivitātes sarukums pilnībā neizzūd.

Labvēlīgajā scenārijā negatīvā ietekme uz ekonomisko aktivitāti ir ierobežota un īslaicīga. IKP pieaugums 2026. gadā samazinās vidēji aptuveni par 0.5–1 procentpunktu, taču jau 2027. gadā ietekme kļūst tuva nullei. Dažos modeļos 2028. gadā vērojama pat neliela pozitīva ietekme uz IKP pieaugumu, jo energoresursu cenu kritums uzlabo mājsaimniecību pirkjspēju un mazina uzņēmumu ražošanas izmaksas.

2.3. attēls. Ietekme uz inflāciju (procentpunktos)

2.4. attēls. Ietekme uz IKP pieaugumu (procentpunktos)

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

Piezīmes. Intervāli rāda dažādu izmantoto modeļu rezultātu minimālo, maksimālo un vidējo vērtību.

Kopumā rezultāti liecina, ka karadarbības Tuvajos Austrumos izraisītais energoresursu cenu šoks Latvijas tautsaimniecībai radītu klasisku piedāvājuma šoka situāciju – vienlaikus paaugstinātu inflāciju un samazinātu tautsaimniecības izaugsmi. Turklāt ietekme ir izteikti atkarīga no pieņēmumiem par karadarbības ilgumu un šoka noturību: pārejot no bāzes uz nelabvēlīgo un īpaši uz pesimistisko scenāriju, negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību ievērojami palielinās. Tas norāda uz būtiskiem makroekonomiskiem riskiem ilgstošas ģeopolitiskās eskalācijas gadījumā.

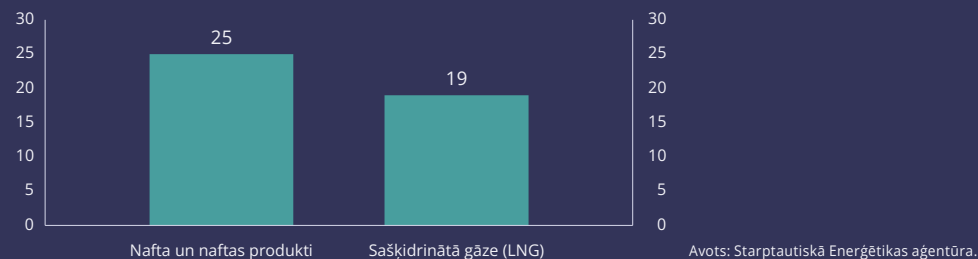
Secinājumi

Scenāriju analīze liecina, ka karadarbības Tuvajos Austrumos radītā enerģijas cenu šoka ietekme uz Latvijas tautsaimniecību ir izteikti atkarīga no pieņēmumiem par šoka noturību. Labvēlīgajā scenārijā energoresursu cenu pieaugums ir īslaicīgs, un ietekme uz inflāciju un ekonomisko aktivitāti ir samērā ierobežota. Bāzes scenārijā novirzes no 2025. gada decembra prognozēm ir mērenas un īslaicīgas, savukārt pesimistiskajā scenārijā ietekme uz inflāciju un IKP vidējā termiņā sasniedz vairākus procentpunktus. No monetārās politikas viedokļa ilgstoši augstas enerģijas cenas palielina risku, ka inflācijas gaidas attālinās no ECB mērķrādītāja – 2 % vidējā termiņā. Tas pastiprina sākotnējā enerģijas cenu satricinājuma negatīvo ietekmi un liek centrālajai bankai rīkoties, lai saglabātu cenu stabilitātes mērķim piesaistītās inflācijas gaidas.

1. ielikums. Kāda ir karadarbības Tuvajos Austrumos ietekme uz globālajiem naftas un dabasgāzes tirgiem?¹

Sākoties karadarbībai Tuvajos Austrumos starp ASV, Izraēlu un Irānu, enerģijas izejvielu cenas strauji palielinājās. Persijas līča reģions un tā kaimiņvalstis ir vienas no pasaulē nozīmīgākajām naftas un dabasgāzes ieguves vietām, tāpēc karadarbība nekavējoties radīja bažas par energoresursu pieejamību pasaules tirgos. Lai eksportētu naftu vai dabasgāzi no Persijas līča, kuģiem jāšķērso Hormuza šaurums, kurš ir 167 km garš un šaurākajā posmā 39 km plats jūras ceļš. Līdz karadarbības sākumam caur to tika veikti aptuveni 25 % pasaules naftas un naftas produktu pārvadājumu, kā arī aptuveni 19 % globālo sašķidrinātās dabasgāzes pārvadājumu.

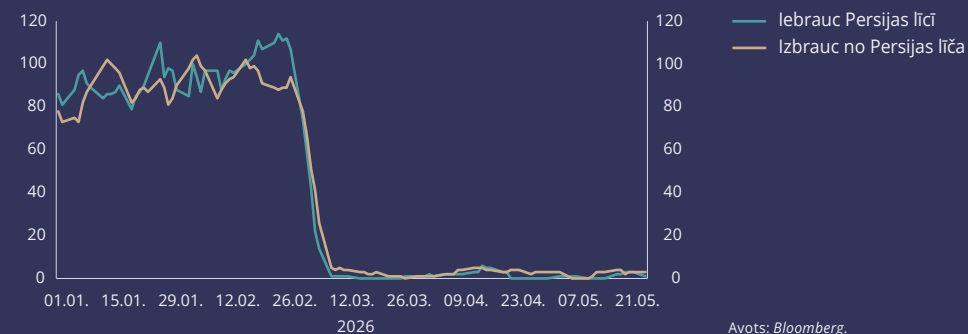
1.1. attēls. Globālās enerģijas izejvielu tirdzniecības daļas, kas šķērso Hormuza šaurumu (%)

Pirms karadarbības Tuvajos Austrumos Hormuza šaurumu katrā virzienā dienā šķērsoja līdz 100 kuģiem, bet, karam sākoties, satiksme praktiski apstājās. Jau pirmajās karadarbības dienās Islāma revolucionāro gvardu korpuss paziņoja, ka veiks to kuģu apšaudi, kuri mēģinās šķērsot šaurumu, un vairāki šādi incidenti arī notika. Apdrošināšanas uzņēmumi sāka atsaukt jau izsniegtās

apdrošināšanas polises, savukārt jaunas polises (ja vispār tika piedāvātas) kļuva vairākkārt dārgākas. Tas vēl vairāk apgrūtināja un sadārdzināja jebkādu naftas un dabasgāzes eksportu pa šo ceļu.

1.2. attēls. Tankkuģu satiksme Hormuza šaurumā (skaits)

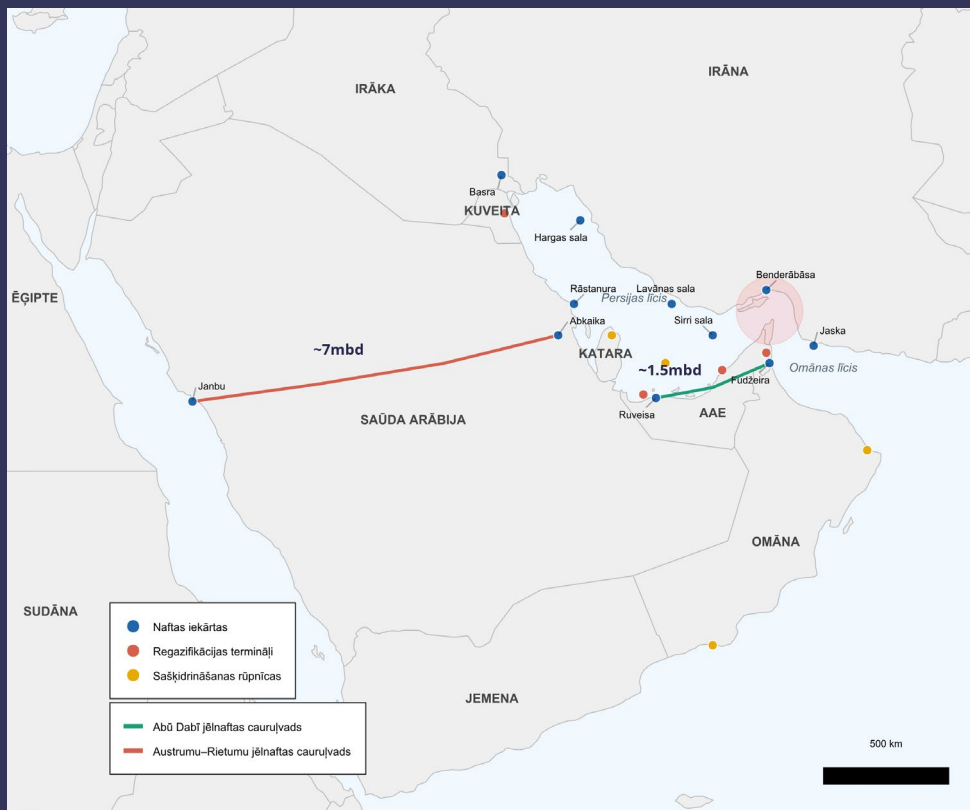

Lai gan lielākā daļa naftas un dabasgāzes no Persijas līča tiek eksportēta uz Āzijas valstīm, ietekme ir jūtama visā pasaulē. Enerģijas tirgi ir globāli, un eksportētāji, ja to līgumsaistības ļauj, mēdz novirzīt piegādes uz tirgiem, kuros iespējams saņemt augstāku cenu.

Iespējas izmantot alternatīvus naftas un sašķidrinātās dabasgāzes transporta ceļus ir ierobežotas. Saūda Arābija un AAE sava naftas eksporta daļu ir pārvirzījuši pa cauruļvadiem, kas ļauj izvairīties no Hormuza šauruma šķērsošanas. Tomēr šo cauruļvadu kapacitāte nav pietiekama, lai nodrošinātu to eksporta apjomu, ko šīs valstis īstenoja pirms karadarbības. Savukārt Irākai, Kuveitai, Katarai un Bahreīnai praktiski nav nozīmīgu alternatīvu eksporta maršrutu, kuri ļautu apiet Hormuza šaurumu.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomists Erlands Krings.

1.3. attēls. Tuvo Austrumu reģiona karte

Lielākā daļa pasaules brīvās naftas ieguves jaudas koncentrējas Persijas līča valstīs. Tas nozīmē, ka bez Hormuza šauruma pilnvērtīgas darbības atjaunošanas trūkstošo piedāvājumu pasaules tirgū nav iespējams pilnībā aizstāt.

Atsevišķas naftas ieguvējvalstis ir spējušas palielināt savu ieguvi, tomēr tā neatsver Persijas līča valstīs iestrēgušos eksporta apjomus. Tāpēc daļa pieprasījuma pašlaik tiek segta, izmantojot stratēģiskās un komerciālās naftas rezerves. Dabaszgāzes tirgū cenu spiedienu daļēji mazinājušas apkures sezonas beigas Eiropā un dažu Āzijas valstu atgriešanās pie plašākas ogļu izmantošanas enerģijas ražošanā.

Naftas cenas uz karadarbību Tuvajos Austrumos ir reaģējušas līdzīgi kā uz Krievijas iebrukumu Ukrainā, savukārt dabaszgāzes cenu palielinājums ir daudzkārt mazāks. Kopš 2022. gada globālais dabaszgāzes tirgus ir būtiski mainījies. Eiropā ir izveidota infrastruktūra sašķidrinātās dabaszgāzes pieņemšanai, savukārt ar dabaszgāzi bagātās valstis ir būtiski palielinājušas savu eksporta kapacitāti. Tas ir palīdzējis ierobežot cenu svārstības un novērst tādu cenu kāpumu, kāds tika piedzīvots Ukrainas kara sākumā.

Par nākotni AAE jau ir paziņojuši, ka 2027. gadā ekspluatācijā tiks nodots jauns naftas cauruļvads, kas ļaus būtiski palielināt eksporta apjomus, apejot Hormuza šaurumu. Arī dabaszgāzes tirgū tuvākajos gados gaidāms ievērojams ASV sašķidrinātās dabaszgāzes eksporta kapacitātes pieaugums. Ja šie projekti tiks īstenoti plānotajā apjomā, tie vidējā termiņā varētu mazināt spiedienu enerģijas tirgos un veicināt zemākas energoresursu cenas.

2. ielikums. Gads kopš tarifu karu sākuma: ASV tarifu efektīvā likme Latvijas eksportam¹

2025. gada sākumā, pēc tam, kad darbu bija sākusi jaunā valdība, ASV ieviesa jaunus importa tarifus. Tie bija atšķirīgi gan dažādām eksportētājvalstīm, gan dažādām preču grupām, turklāt gada laikā tarifi tika vairākkārt papildināti un mainīti. ASV valdība tos aktīvi izmanto kā instrumentu, ar ko mazināt valsts negatīvo tirdzniecības bilanci.

Lai novērtētu, kā faktiski mainījās to tarifu slogs, kurus maksāja ASV importētāji – un netieši arī Latvijas eksportētāji, ja daļa šo izmaksu tika pārnesta uz eksportētājiem –, analizējam efektīvās tarifu likmes pārmaiņas, vienlaikus ņemot vērā izmaiņas importa struktūrā, proti, to, ka importa sastāvs var mainīties par labu precēm ar augstākiem vai zemākiem tarifiem. Šim nolūkam efektīvās tarifu likmes pārmaiņas sadalījām vairākās komponentēs.

$$\Delta ETR_t = \underbrace{\sum_i s_{it}^{ref} (r_{it}^t - r_{it}^{ref})}_{\text{politikas efekts}} + \underbrace{\sum_i (s_{it}^t - s_{it}^{ref}) r_{it}^t}_{\text{kompozīcijas efekts}},$$

kur $s_{i,t}^t$ – preces i īpatsvars kopējā importā 2025.–2026. gada t mēnesī (laika periodā ar paaugstinātiem importa tarifiem), $s_{i,t}^{ref}$ – preces i īpatsvars kopējā importā bāzes gada t mēnesī, $r_{i,t}^t$ – preces i nominālā tarifu likme 2025.–2026. gada t mēnesī, $r_{i,t}^{ref}$ – preces i nominālā tarifu likme bāzes gada t mēnesī. Bāzes gads šajā vienādojumā ir 2024. gads, t. i., gads pirms paaugstināto tarifu ieviešanas.

Ar šo formulu efektīvās tarifu likmes pārmaiņas tiek sadalītas divās daļās. Politikas efekts parāda,

cik lielā mērā efektīvā tarifu likme mainījās nominālo tarifu likmju izmaiņu dēļ, ja pieņem, ka importa struktūra paliek tāda pati kā bāzes gadā. Tas nozīmē, ka lielāka ietekme ir precēm, kurām tarifi pieaug vairāk un kurām vienlaikus bāzes gadā bija lielāks īpatsvars kopējā importā. Savukārt kompozīcijas efekts parāda, cik lielā mērā efektīvās tarifu likmes pārmaiņas skaidrojamas ar pārmaiņām importa sastāvā – proti, ar to, ka dažādu preču īpatsvars kopējā importā laika gaitā mainījās. Šis efekts tiek novērtēts, ņemot vērā katras preces nominālo tarifu likmi 2025.–2026. gada attiecīgajā mēnesī.

Aprēķinā izmantoti ASV muitas dati – vērtības un apjoma izteiksmē – par importētajām patēriņa precēm 10 ciparu preču klasifikācijas līmenī, lai noteiktu faktiskās importa tarifu likmes. Papildus izmantots ASV harmonizētais tarifu saraksts (*Harmonized Tariff Schedule*), kurā apkopoti standarta jeb vislielākās labvēlības režīma (*Most-Favoured Nation*) importa tarifi, ko savstarpēji piemēro Pasaules Tirdzniecības organizācijas dalībvalstis. Šie tarifi kalpo kā pamats, uz kura 2025.–2026. gadā tika noteikti paaugstinātie importa papildtarifi. Aprēķinā izmantoti arī ASV valdības publicētie dokumenti, kuros norādītas preces un valstis, uz kurām attiecas jaunie tarifi vai izņēmumi no tiem, atsaucies uz likumiem, uz kuru pamata jaunie tarifi tiek ieviesti, kā arī datumi, kad šie pasākumi stājas spēkā vai tiek atcelti.

Aprēķinos pieņemts, ka daļai produktu grupu tarifu likmes, kas ieviestas saskaņā ar dažādiem tiesību aktiem (piemēram, Starptautisko ārkārtas ekonomisko pilnvaru aktu (*International Emergency Economic Powers Act*) un ASV 1962. gada Tirdzniecības paplašināšanas akta (*U.S. Trade Expansion Act of 1962*) 232. pantu), tiek summētas, bet citām ne. Nesummētās likmes attiecas uz dzelzs, tērauda, vara un koksnes izstrādājumiem, savukārt pusvadītājiem, automobiļiem, auto detaļām, kravas automobiļiem un to detaļām likmes tiek summētas.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomists Mareks Mateušs.

Vienlaikus jāņem vērā, ka tarifu sarakstos iekļautās preces ne vienmēr precīzi atbilst konkrētajai preču grupai. Piemēram, auto detaļu sarakstā var būt arī preces, kas kombinētajā nomenklatūrā klasificētas kā elektriskās preces. Tāpēc preču grupu nosaukumi šajā gadījumā kalpo galvenokārt kā apzīmējumi, nevis precīzs satura raksturojums.

Piemērojamā tarifu likme tiek aprēķināta, izmantojot mēneša tirdzniecības plūsmas datus, lai gan pašas tarifu izmaiņas stājas spēkā dažādos mēneša datumos. Tāpēc aprēķinos pieņemts, ka jaunie tarifi sāk darboties to izsludināšanas mēnesī, izņemot gadījumus, kad tie izsludināti mēneša nogalē.

Atsevišķos tarifu sarakstos iekļautajām precēm praksē tarifs var arī netikt piemērots, ja importētājs pierāda, ka preces paredzētas izmantošanai ražošanā ASV. Tā kā izmantotie dati nesniedz informāciju par importēto preču turpmāko izmantojumu, aprēķinos vienkāršoti pieņemts, ka šāds izņēmums netiek piemērots. Tādējādi aprēķinātās tarifu likmju pārmaiņas var būt nedaudz pārvērtētas.

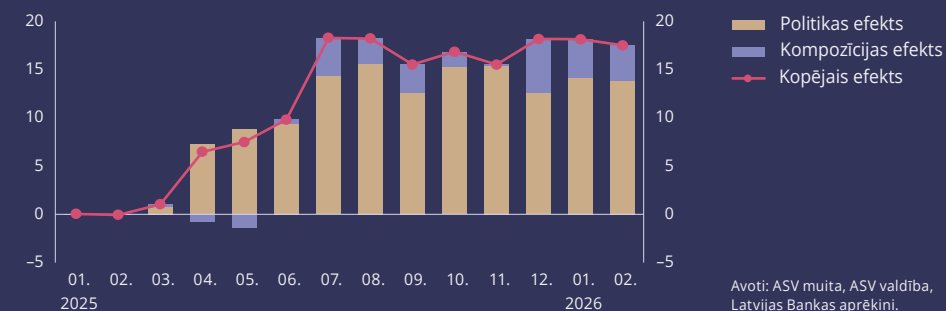
Varu saturošiem izstrādājumiem praksē tarifi tiek piemēroti atbilstoši vara īpatsvaram konkrētajā produktā. Šajā aprēķinā izmantotajos datos nav informācijas par vara saturu, tāpēc pieņemts, ka tarifs attiecas uz visu attiecīgās produkcijas vērtību.

2.1. attēlā parādīts, ka visstraujākais efektīvās tarifu likmes kāpums bija vērojams 2025. gada jūlijā un augustā – īsi pirms tam, kad stājās spēkā ASV un ES tirdzniecības nolīgums un vispārējā importa tarifu likme ES precēm sasniedza 15 %. Savukārt lielākais pieaugums mēneša griezumā tika reģistrēts 2025. gada jūlijā, kad vispārējā tarifu likme ES izcelsmes precēm pacēlās no 10 % līdz 20 %.

Zīmīgi, ka sākotnējā tarifu ieviešanas posmā ASV importētāji un Latvijas eksportētāji centās

izvairīties no tādu preču tirdzniecības, kam ir augstāki tarifi. To apliecina negatīvais kompozīcijas efekta devums šajos mēnešos. Tomēr vēlāk tarifi tika attiecināti uz arvien plašāku preču loku, un līdz ar pieaugošajām tarifu likmju atšķirībām starp valstīm kļuva arvien grūtāk pārorientēties uz produktiem ar mazākiem tarifiem. Vienlaikus Latvijas eksportētājiem bija izdevīgi turpināt eksportu uz ASV, jo augstāku tarifu dēļ citu valstu, īpaši Ķīnas, eksports uz ASV saruka daudz straujāk. Tāpēc Latvijas eksportētāji saglabāja aktivitāti ASV tirgū, kas savukārt palielināja efektīvās tarifu likmes kopējās izmaiņas.

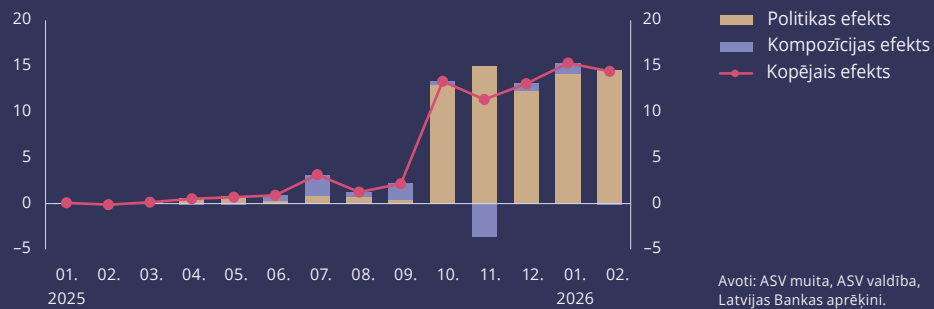
2.1. attēls. Importa efektīvās tarifu likmes dekompozīcija (%)

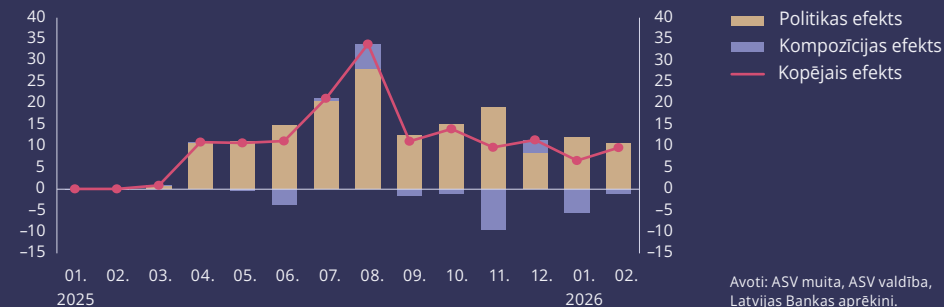
Kopējās tarifu likmes dekompozīcijas rezultāti ne vienmēr atspoguļo situāciju atsevišķās preču grupās – dažās no tām aina var būt būtiski atšķirīga. Piemēram, koksnes produktu tarifu likmes dekompozīcija rāda, ka dominē tieši politikas efekts. Iespējams, tas skaidrojams tādējādi, ka ASV uzņēmumi turpināja sadarboties ar jau esošajiem piegādātājiem, ar kuriem bija izveidojušās ilgas un stabilas tirdzniecības attiecības. Turklāt ES un citu valstu tarifu likmju un transportēšanas izmaksu atšķirības nebija pietiekami lielas, lai mudinātu būtiski mainīt piegādes ķēdes.

Savukārt elektrisko ierīču eksportā no Latvijas vērojama pretēja tendence – eksports uz ASV pieauga arī paaugstinātu tarifu apstākļos. To apliecina būtiskā kompozīcijas efekta loma dekompozīcijā. Tas varētu nozīmēt, ka ASV importētāji sāka vairāk iepirkt preces no valstīm, kuru kopējās izmaksas, ieskaitot tarifus, bija zemākas nekā citām valstīm. Piemēram, daļa importa varēja pārorientēties no Ķīnas uz relatīvi lētākiem piegādātājiem, tostarp Latviju.

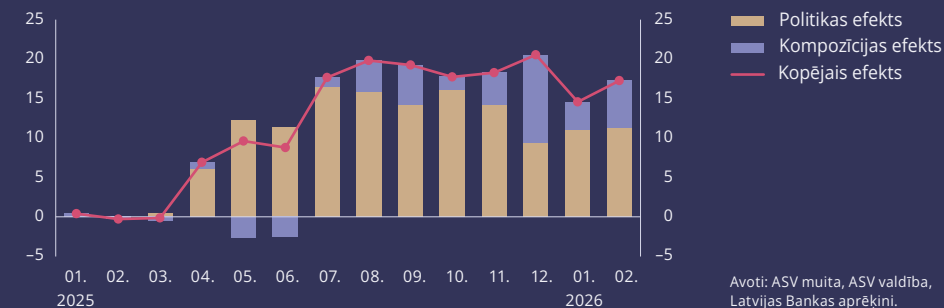
2.2. attēls. Koksnes importa efektīvās tarifu likmes dekompozīcija (%)

2.3. attēls. Mehānismu importa tarifu likmes dekompozīcija (%)

2.4. attēls. Elektrisko ierīču importa tarifu likmes dekompozīcija (%)

3. ielikums. Vai degvielas cenu kāpuma un cenu krituma efekti ir simetriski?¹

2026. gada pavasarī strauji auga degvielas cenas. To noteica 28. februārī uzsāktā karadarbība Tuvajos Austrumos – reģionā, kur atrodas gan būtiskas naftas ieguves un pārstrādes jaudas, gan arī Hormuza šaurums, kura blokāde kavē naftas produktu eksportu uz pārējo pasauli. Dažiem novērotājiem šķita, ka degvielas (īpaši dīzeļdegvielas) cenas Latvijas DUS auga ievērojami straujāk nekā jēlnaftas cenas pasaulē. Sabiedrībā tas aktualizēja uzskatu, ka degvielas cenas DUS uz globālo cenu kāpumiem reaģē spēcīgāk un ātrāk nekā uz kritumiem. Cik pamatots ir šis uzskats?

Degvielas cenas DUS nosaka ne tikai pasaules jēlnaftas cenas, bet arī vairāki citi faktori:

- naftas pārstrādes izmaksas un naftas pārstrādes uzņēmumu uzcenojums;
- transporta izmaksas (ko nosaka gan naftas ceļš no tās ieguves vietas līdz naftas pārstrādes uzņēmumiem, gan turpmākais degvielas ceļš no naftas pārstrādes uzņēmumiem līdz Latvijas DUS);
- ASV dolāra un eiro valūtas maiņas kursa svārstības (jēlnaftas cena biržā izteikta ASV dolāros, bet degvielas cena DUS – eiro);
- degvielas nodokļu (akcīzes nodokļa un PVN), kā arī naftas produktu drošības rezervju pakalpojuma maksas pārmaiņas;
- biopieļaukuma prasības un biodegvielas cenas;
- pieprasījums un piedāvājums Eiropas degvielas tirgos, kā arī degvielas krājumu apjoms;
- konkurence degvielas tirgū un uzņēmumu, kam pieder DUS, uzcenojuma politika.

Nevienu no šiem faktoriem, izņemot pēdējo, uzņēmumi, kam pieder DUS, nevar ietekmēt.

¹ Sagatavoja Latvijas Bankas ekonomisti Andrejs Bessonovs un Oļegs Krasnoporovs.

Sakarība starp dīzeļdegvielas cenām Latvijas DUS un dīzeļdegvielas iegādes cenām Eiropā² ir ļoti cieša. Kopumā dīzeļdegvielas cenas DUS uz iegādes cenu pieaugumiem reaģē līdzīgi kā uz kritumiem.

3.1. attēls. Vidējās dīzeļdegvielas cenas Latvijā pa dienām (eiro par litru)

Piezīmes. Vidējās cenas atspoguļo Neste, Virši-A, Circle K un Viada DUS cenas pa dienām kopš 2005. gada. Cenas norādītas bez klientu karšu individuālajām atlaidēm. Degvielas iegādes cena atspoguļo gāzeļļas biržas cenu (ASV dolāri par tonnu), pārrēķinātu eiro par litru, ņemot vērā piegādes prēmiju, dīzeļdegvielas blīvumu un eiro kursu attiecībā pret ASV dolāru. DUS cenas bez nodokļiem ir iegūtas, atņemot no vidējās pārdošanas cenas akcīzes nodokli un PVN, kā arī naftas produktu drošības rezervju pakalpojuma maksu.

Cenu pārnese³ no degvielas iegādes cenām uz cenām DUS ir pilnīga un ļoti ātra. Gāzeļļas cenām Eiropā pieaugot par 10 centiem par litru, dīzeļdegvielas cena Latvijas DUS 25–30 darbdienu laikā pieaug par 10 centiem. Puse no šīs ietekmes tiek sasniegta piektajā–sestajā darbdienā. Tas nozīmē, ka jau nedēļas laikā dīzeļdegviela Latvijas DUS sadārdzinās par 5 centiem par litru.

Tika konstatēta neliela īstermiņa asimetrija: cenu pārnese no dīzeļdegvielas iegādes cenām

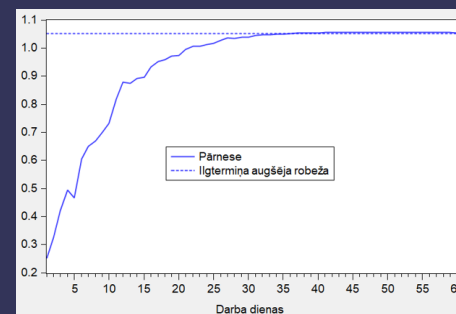
² Par dīzeļdegvielas cenu etalonu Eiropā uzskata gāzeļļas (*gasoil*) naftas produktu cenas, tāpēc aprēķinā izmantojam tieši gāzeļļas naftas produktu biržas cenas. Faktiski dīzeļdegvielas cenas, par kurām Latvijas uzņēmumi, kuriem pieder DUS, iegādājas dīzeļdegvielu, ir augstākas par gāzeļļas naftas produktu cenām, t. i., ar lielāku prēmiju. Prēmijas apmērs svārstās atkarībā no dīzeļdegvielas "tīrības" pakāpes (sēra saturs), biodīzeļdegvielas pieļaukuma, piegādes reģiona un nosacījumiem Eiropas dīzeļdegvielas tirgū.

³ Lai novērtētu cenu pārnese no degvielas iegādes cenām uz cenām Latvijas DUS, izmantojām ARDL (*Autoregressive Distributed Lag*) modeli (*Pesaran et al., 2001, Shin et al., 2014*).

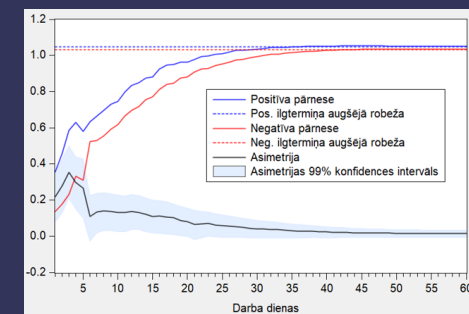
uz DUS cenām ir ātrāka cenu kāpumos un lēnāka cenu kritumos. Cenu asimetriskā reakcija ir īstermiņa parādība, kas galvenokārt vērojama tikai pirmo nedēļu pēc dīzeļdegvielas iegādes cenu šoka un pilnībā izzūd 25–30 darbdienu laikā. Šī asimetrija ir nesena parādība – iepriekš tā netika novērota, bet izteiktāk parādās datos pēc 2022. gada, kas, iespējams, ir saistīts ar Krievijas iebrukumu Ukrainā un pakāpenisku ES valstu atteikšanos no Krievijā ražotas dīzeļdegvielas.

Vai lēnāka DUS reakcija uz dīzeļdegvielas iegādes cenu kritumiem nozīmē, ka DUS vairāk pelna tad, kad degvielas cenas mazinās, nekā tad, kad cenas kāpj? Ne obligāti. Asimetrija varētu būt saistīta ar degvielas pieprasījuma ikdienas svārstībām vai DUS cenošanas stratēģijas maiņu pēdējo gadu laikā – būtisku degvielas cenu pārmaiņu apstākļos. Piemēram, brīžos, kad naftas cenas pasaulē strauji pieaug, autovadītāji steidz iegādāties degvielu par iepriekšējām (zemākām) cenām, tāpēc degvielas cena DUS var palielināties ātrāk nekā iegādes cena – augstāka pieprasījuma dēļ. Turklāt šī cenu asimetrija var atspoguļot lielākas atlaides pastāvīgajiem klientiem vai lielāku cenu diferencēšanu starp atsevišķām DUS viena uzņēmuma ietvaros (šie faktori palielina starpību starp Latvijas vidējo degvielas cenu noteiktajā dienā, kuru izmantojam savā analizē, un degvielas cenu, kuru tajā pašā dienā degvielas pircējs reāli samaksā DUS kasē).

3.2. attēls. Pārnese no iegādes cenām uz DUS cenām lineārajā modelī

3.3. attēls. Pārnese no iegādes cenām uz DUS cenām nelineārajā modelī

Piezīmes. Pārneses efektā novērtēšanai izmantots lineārais un nelineārais ARDL modelis. Modeļos izmantotas DUS cenas bez nodokļiem. Novērtējums veikts par laika periodu no 2005. gada līdz 2026. gadam, izmantojot darbdienu datus. Lineārajā modelī pēc konstrukcijas nav atšķirību starp cenu kāpumiem un kritumiem. Nelineārajā modelī tiek diferencēti kumulatīvie cenu kāpumi un kritumi (Shin et al., 2014), kā rezultātā veidojas asimetrijas efekts. Lagu skaits ARDL modeļos ir izvēlēts automātiski pēc Hannan-Quinn kritērija.

Saīsinājumi

AAE – Apvienotie Arābu Emirāti

ASV – Amerikas Savienotās Valstis

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

DUS – degvielas uzpildes stacija

ECB – Eiropas Centrālā banka

EK – Eiropas Komisija

€STR (*euro short-term rate*) – eiro īstermiņa procentu likme

ES – Eiropas Savienība

EURIBOR (*euro interbank offered rate*) – eiro starpbanku piedāvājuma procentu likmju indekss

FRS – ASV Federālo rezervju sistēma

IKP – iekšzemes kopprodukts

OIS (*overnight index swap*) – procentu likmju mijmaiņas darījums, kura pamatā ir procentu likme uz nakti

OPEC – Naftas eksportētājvalstu organizācija

NĪ – nekustamais īpašums

PVN – pievienotās vērtības nodoklis

SPCI – saskaņotais patēriņa cenu indekss

SVF – Starptautiskais Valūtas fonds